

วรรณคดี และงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ปัจจุบันความสนใจและการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนิสิตนักศึกษา มีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะนิสิตนักศึกษานอกจากจะเป็นผู้ที่อยู่ในวัยเรียนแล้ว นักศึกษายังมีบทบาทต่อความมั่นคงของประเทศในฐานะที่เป็นผู้ที่มีโอกาสทางการศึกษา เป็นปัญญาชนของประเทศและนักศึกษาได้มีโอกาสสัมผัสกับสังคมภายนอกมหาวิทยาลัย จากการศึกษาวรรณคดีและงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า ในต่างประเทศได้ให้ความสนใจศึกษาเรื่องของนิสิตนักศึกษาเกี่ยวกับวัฒนธรรมในรั้วมหาวิทยาลัย แนวบทบาท และรูปแบบของสังคมของนักศึกษา ทำให้สามารถทำนายความแตกต่างของพฤติกรรมและท่าทีของบรรดานักศึกษาได้ ซึ่งนับว่าเป็นเรื่องใหม่และก้าวหน้าที่สุดในบรรดากการวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับการอุดมศึกษา ผู้วิจัยจึงได้นำเสนอ แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมย่อยและแนวบทบาทนักศึกษา ทฤษฎีการแยกประเภทนิสิตนักศึกษา และผลงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับนิสิตนักศึกษาทั้งในประเทศและต่างประเทศ ซึ่งพอจะนำมาเป็นแนวทางในการสำรวจและวิเคราะห์แนวบทบาทของนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง ได้ดังนี้

แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมย่อยและแนวบทบาทนักศึกษา

จากการศึกษาของ บอลตัน และเคมเมเยอร์ (Bolton and Kammeier ๑๙๖๑ : ๑๑๘ - ๑๔๕) พบว่า แนวคิดในเรื่องของวัฒนธรรมย่อยนักศึกษาในรั้วมหาวิทยาลัย มีความก้าวหน้ามาก ทั้งนี้จากการวิจัยของ โฮเวิร์ด เบคเกอร์ (Howard Becker ๑๙๖๓ : ๑๒) ได้ทำการวิจัยถึงความสำคัญของการแบ่งวัฒนธรรมนักศึกษาตามปกติธรรมดา โดยศึกษาจากประสบการณ์ทั่ว ๆ ไปในรั้วมหาวิทยาลัย ซึ่งเป็นสิ่งที่นักศึกษาประพฤติดูอยู่ในขณะใช้ชีวิตนักศึกษา วัฒนธรรมนักศึกษาในแง่นี้เป็นผลมาจาก การรวบรวมปัญหาที่เกิดขึ้น ผลกระทบที่ได้รับ เป็นสิ่งที่ถ่ายทอดโดยการสื่อสาร การคบหาสมาคมในกลุ่มนักศึกษาด้วยกัน ซึ่งวัฒนธรรมนี้เป็นสิ่งที่ต้องอยู่กับนักศึกษาตลอดไป เป็นที่ยอมรับโดยกลุ่มบุคคลที่มีการปฏิสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ เพราะนักศึกษามีความสัมพันธ์ คบหาสมาคมกันระหว่างนักศึกษาเก่ากับนักศึกษาใหม่

ในการปฏิสัมพันธ์โดยตรงของนักศึกษา เบคเกอร์ กล่าวว่า ประสบการณ์โดยทั่วไปของสถาบันอุดมศึกษามีลักษณะเหมือนกัน เช่น นิสิตนักศึกษาที่เข้ามาจะต้องมีระเบียบวินัยตาม

ข้อบังคับของสถาบัน การให้คะแนน การให้ปริญญา ซึ่งสิ่งเหล่านี้ถือเป็นวัฒนธรรมของนิสิตนักศึกษา (Student Culture) คือ ทุกคนจะต้องผ่านกระบวนการอย่างเดียวกันในแง่ของการศึกษา ซึ่งเปรียบเสมือนจากที่ทุกคนเข้ามาในสถาบันแล้วจะต้องเดินผ่าน

นิสิตนักศึกษาคงพัฒนาตนเองในขณะที่ใช้ชีวิตอยู่ในมหาวิทยาลัยได้ ๓ แบบด้วยกัน คือ

๑. ด้านวิชาการ (Academic Work) เช่นการเข้าชั้นเรียน การได้เกรด และการได้รับปริญญา
๒. ด้านมนุษยสัมพันธ์ (Making Friends) เช่นการสร้างความเป็นมิตร สร้างสัมพันธ์กับผู้อื่นทั้งเพศเดียวกันและเพศตรงข้าม
๓. ด้านกิจกรรม (Activities) การเรียนรู้ด้านการบริหารองค์การกิจกรรมและการบริหารบุคคล ซึ่งมหาวิทยาลัยส่วนใหญ่จะประกอบด้วย

๓ แบบนี้เป็นหลักในการแบ่งความสนใจของนิสิตนักศึกษาในสถาบัน ดังนั้น นักศึกษาไม่ว่าจะเก่าหรือไม่จะมีวัฒนธรรมที่เหมือนกัน มีพัฒนาการที่เป็นแบบอย่างเดียวกัน เนื่องจากนักศึกษาเหล่านี้ อยู่ในสถาบันที่มีกฎเกณฑ์ข้อบังคับ สิ่งจูงใจ เพื่อน วิชาการ และกิจกรรม ที่เป็นแบบอย่างเดียวกัน (Becker อ้างถึงใน Feldman and Newcomb ๑๙๖๐ : ๒๒๕)

ตามความคิดของเบคเกอร์ วัฒนธรรมของนักศึกษาเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้ยาก แต่เมื่อพิจารณาอย่างตองเตงภายในกลุ่มย่อยนักศึกษา อาจมีความแตกต่างของวัฒนธรรมย่อยของนักศึกษา พวกเขา มีความแตกต่างกันมากในเรื่องของแผนการในอนาคต เช่น นักศึกษาบางคนจะเรียนปริญญาโทต่อ ในขณะที่คนอื่นตั้งใจทำงาน นักศึกษามีความแตกต่างกันในเรื่องเซวานับัญญา บางคนได้รับอิทธิพลจากอาจารย์ และมีรสนิยมสูงในการใช้ชีวิตแบบปัญญาชน ในขณะที่คนอื่น ๆ ไม่ได้รับอิทธิพลนี้ จึงเป็นไปได้ที่นักศึกษามีวัฒนธรรมแตกต่างกันอยู่ในสถาบันเดียวกัน ซึ่งอาจจะพัฒนาตนเองกลายเป็นพฤติกรรมที่ติดตัวไปจนตาย

ส่วนเฟลแมน (Feldman ๑๙๖๒ : ๑๒-๑๓) ได้ให้แนวคิดว่า วัฒนธรรมย่อยเป็นผลสะท้อนจากลักษณะของนิสิตนักศึกษาที่เข้ามาในสถาบัน เมื่อนักศึกษาเข้ามาดำเนินชีวิตในมหาวิทยาลัย เขาก็จะมีลักษณะประจำตัวของแต่ละคนเข้ามา เมื่อได้ปฏิสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมของสถาบัน ทำให้นักศึกษาแสดงพฤติกรรมออกมาตามบทบาทของตน ทั้งที่พึงปรารถนาและไม่พึงปรารถนา ผลจากการแสดงพฤติกรรมทำให้นักศึกษารวมตัวกันเป็นวัฒนธรรมย่อยของนักศึกษาที่มีพฤติกรรมและเจตคติไปในทิศทางเดียวกัน ในสถาบันหนึ่งจะประกอบด้วยวัฒนธรรมย่อย ๆ หลายกลุ่ม วัฒนธรรมย่อยเหล่านี้จะเป็นเครื่องมือที่ชี้ให้เห็นถึงอิทธิพลของสถาบันที่มีต่อนักศึกษา

สำหรับแนวความคิดของ เจ มิลตัน ยิงเกอร์ (J. Milton Yinger ๑๙๖๐ : ๖๒๕) ได้ทำการสำรวจในเรื่องมนุษยวิทยาและสังคมวิทยา เกี่ยวกับคำว่า "วัฒนธรรมย่อย" เขาได้

กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของเกณฑ์วัฒนธรรมย่อยว่า ไม่ได้ผูกพันอยู่กับวัฒนธรรมใหญ่ที่ซับซ้อน แต่เป็นการแยกสิ่งออกมาจากกลุ่มใหญ่ ซึ่งไม่เหมือนกับปกติวิสัยของบทบาท (Role Norm) ในสังคมจะมองเขาว่ายังเป็นส่วนหนึ่งของสังคม แต่เขากำลังอยู่ในบทบาทอะไร นักสังคมวิทยาจึงมองวัฒนธรรมย่อยในแง่ลบว่าเป็นตัวพลังให้เกิดกลุ่มที่แตกต่างออกไปจากสังคมใหญ่ และมองแนวบทบาทในแง่บวกว่าเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ดังนั้น ในการนำวัฒนธรรมย่อยไปใช้ในสถาบันอุดมศึกษา กับนิสิตนักศึกษา เช่นในกรณีของคลากและโทร มีประเด็นที่จะต้องพิจารณากันอย่างจริงจัง ฉะนั้น ไม่ว่าจะเรียกพฤติกรรมของนักศึกษาว่า "วัฒนธรรมย่อย" หรือ "แนวบทบาท" ก็ตาม ก็จะเป็นเรื่องความหมายของคำ ซึ่งยังอาจมีส่วนที่แตกต่างกัน เช่น จากการศึกษาของคลากและโทรเกี่ยวกับนักศึกษาใหม่ในมหาวิทยาลัยและวิทยาลัยอเมริกัน ๒๓ แห่ง โดยให้นักศึกษาจัดประเภทตัวเองเข้าในพวกใดพวกหนึ่งในวัฒนธรรมย่อย ๔ กลุ่ม ปรากฏว่า นักศึกษาใหม่ได้ทำแบบทดสอบในช่วงสัปดาห์ปฐมนิเทศก่อนจะเข้าชั้นเรียน นักศึกษาไม่สามารถจัดตัวเองให้เข้ากับวัฒนธรรมย่อยได้ ทั้งนี้เนื่องจากนักศึกษายังไม่สามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมของสถาบันได้ แนวบทบาทของพวกเขา คือ ต้องปรับตัวให้คุ้นเคยกับสถาบันจนกลายเป็นประสบการณ์เสียก่อน อาจทำให้มีผู้คัดค้านว่า แนวบทบาทนักศึกษาเกิดมาจากวัฒนธรรมย่อยที่นักศึกษาได้รับมาจากโรงเรียนมัธยม ซึ่งอาจเป็นเรื่องจริงได้

ถ้าจะมองดูแนวบทบาท (Role Orientation) ก็มีคำถามว่า นักศึกษามีแนวบทบาทใดอย่างไร บางส่วนอาจมาจากบุคลิกภาพของเขาตั้งแต่เกิด หรือมาจากวัฒนธรรมของวัยรุ่น หรือวัฒนธรรมในสมัยอยู่โรงเรียนมัธยม หรือเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมของสถาบัน จาก การปรับตัวให้เข้ากับวัฒนธรรมเชิงวิชาการของสถาบัน หรืออาจเป็นผลของสภาพแวดล้อมที่นักศึกษาได้เข้าไปมีส่วนร่วม เช่น เมื่อเขาเข้ามาเรียนคณะวิศวกรรมศาสตร์ เขาก็จะทราบว่า ลักษณะของวิศวกรต้องปฏิบัติตัวอย่างไร เขาก็จะพยายามแสดงบทบาทของวิศวกร ซึ่งสิ่งเหล่านี้ อาจเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดเป็นแนวบทบาท แต่ในการศึกษาแนวบทบาทนั้นต้องคำนึงว่าไม่สามารถบอกได้ว่า มันมาจากไหน เพราะอาจมาจากบุคลิกภาพดั้งเดิมแต่แรกเกิด และพัฒนาจนได้เข้าสู่วัยรุ่น หรือมาจากอาชีพที่เขาเตรียมตัวจะออกไปประกอบอาชีพนั้น ๆ

บอลตัน และแคมเมเยอร์ (๑๙๖๗ : ๑๓๐-๑๓๗) ได้สรุปค่านิยมแนวบทบาทว่า หมายถึง ความคาดหวังทางพฤติกรรมที่เกิดจากการปฏิบัติตามสิทธิหน้าที่ที่บุคคลหนึ่งพึงมีสัมพันธ์กับบุคคลอื่นในสังคมตามสถานภาพ หรือสัมพันธ์กับโครงสร้างของสังคมที่มีความแตกต่างกันในแต่ละกลุ่ม

สิ่งที่เกี่ยวข้องกับความคิดแนวทบาทก็คือ ในแต่ละแนวทบาทจะมีรายละเอียดมากกว่าหนึ่งแนวทบาท แนวทบาทเป็นระบบของสังคมที่คนเราสามารถไขประเมีนค่าของตนเองได้ รวมทั้งประเมินผู้อื่นด้วย แนวทบาทจะเป็นตัวกำหนดเป้าหมายและทิศทางที่แต่ละคนจะเลือก ในบางครั้งแนวทบาทถูกนำไปใช้โดยบุคคลที่ไม่มีส่วนร่วมแสดงบทบาทนั้นด้วย เช่น นักศึกษาแสดงบทบาทฝึกฝนเพื่ออาชีพ ในขณะที่เดียวกันอาจารย์จะเป็นผู้ตัดสินแนวทบาทโดยไม่ได้มีส่วนร่วมแสดงบทบาทด้วย แนวทบาทที่ต่างกันจะเกิดได้ในสังคมจากสาเหตุหลายประการ เพราะบทบาทนักศึกษาจะมีผลเนื่องมาจากระบบสังคม บทบาทของสังคมมีผลกระทบต่อบทบาทนักศึกษาด้วย วิธีหนึ่งที่จะอธิบายแนวทบาท คือ การวิเคราะห์นักแข่งเปรียบเทียบที่ให้แต่ค่านิยมซึ่งมาจากการสรวมบทบาทเหล่านั้นเท่าที่เป็นไปได้ สิ่งที่มีสัมพันธ์กับแนวทบาทนักศึกษา นักวิเคราะห์สังคมวิทยาได้เน้นตัวแปร ๓ ชนิด ที่เป็นองค์ประกอบพื้นฐานของแนวทบาทหรือค่านิยมที่เกี่ยวข้องกับ

๑. ความก้าวหน้าทางสติปัญญา และวิชาการ
๒. ค่านิยมที่เกี่ยวข้องกับการเตรียมตัวเพื่อการประกอบอาชีพ
๓. การมีส่วนร่วมในสังคมของสถาบัน

ความสัมพันธ์ระหว่างแนวทบาทและพฤติกรรมของนักศึกษา

บอลตัน และแคมเมเยอร์ (๑๘๖๑ : ๑๓๘-๑๔๑) กล่าวว่า ความสัมพันธ์ของแนวทบาทมีผลกระทบเฉพาะ แนวโน้มพฤติกรรมเท่านั้น ส่วนโครงสร้างของสังคมและการปฏิสัมพันธ์รวมทั้งองค์ประกอบเกี่ยวกับบุคลิกภาพเป็นเพียงส่วนประกอบที่ทำให้พฤติกรรมเป็นอย่างไ

ฉะนั้น เราจึงไม่ควรประเมินพฤติกรรมว่าจะสามารถทำนายพฤติกรรมได้ อย่างแม่นยำ โดยใช้ความรู้จากแนวทบาทเพียงด้านเดียว แต่แนวทบาทก็มีแนวโน้มที่จะชี้ให้เห็นพฤติกรรมของนักศึกษาในทิศทางที่แน่นอน และบางครั้งเป็นความสมัครใจของนักศึกษาเองที่พึงพอใจต่อการปฏิสัมพันธ์กับบุคคลที่สามารถเข้ากันได้ และมีแนวทบาทไปในทิศทางเดียวกัน ซึ่งตรงกับสมมติฐานที่ว่า คนเรามีแนวโน้มที่จะเลือกคบหาสมาคมกับผู้ที่มีส่วนเหมือนกันกับตนเอง มากกว่าที่จะสมาคมกับคนที่ไม่เหมือนกันตน และมีข้อสมมติฐานเกี่ยวกับการเลือกกว่า แต่ละคนมีแนวโน้มที่จะชอบผู้ที่มีความแตกต่างจากตนเอง แต่มีลักษณะของบุคลิกภาพที่เสริมกันให้สมบูรณ์ขึ้น ซึ่งลักษณะนี้จะปรากฏในการจัดแนวทบาทความสัมพันธ์ระหว่างชายกับหญิง นับแต่การนัดพบเพื่อเที่ยวสนุกสนาน ซึ่งเป็นส่วนสำคัญในชีวิตมหาวิทยาลัย ดังนั้น จุดสำคัญของแนวทบาท คือ

สภาพแวดล้อมที่เกิดขึ้นสามารถทำให้บุคคลที่มีบทบาทหนึ่งมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นที่มีบทบาทในทางตรงกันข้าม ทำให้เกิดพฤติกรรมที่แตกต่างจากพฤติกรรมส่วนตัวของเขาอย่างฟ้ากับดิน เพราะขณะที่เขาอยู่คนเดียว เขาอาจไม่มีพฤติกรรมในแนวบทบาทนั้นในตัวของเขาเลย ดังนั้น เขาจึงควรระมัดระวังเกี่ยวกับการตีความในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างแนวบทบาทและพฤติกรรม ควรเป็นวัฒนธรรมที่เกิดจากการปฏิสัมพันธ์กับชีวิตในมหาวิทยาลัย บทบาทนักศึกษานั้นเป็นเพียงหนึ่งในบรรดาหลาย ๆ บทบาทในตัวของนักศึกษา เพราะวันหนึ่ง ๆ นักศึกษาอาจสวมบทบาทมากกว่าหนึ่งบทบาทก็ได้ เช่น นักศึกษาที่แต่งงานแล้ว ต้องมีบทบาทอื่นในขณะเดียวกัน บทบาทของสามี บทบาทพ่อ ฯลฯ การที่ลักษณะของมหาวิทยาลัยปัจจุบันมีลักษณะ เปิดให้นักศึกษา ได้มีโอกาสออกไปสัมผัสกับสังคมภายนอกมหาวิทยาลัย ได้มีโอกาสสัมพันธ์กับชุมชน ได้มีโอกาสแสดงบทบาทในฐานะประชาชนของประเทศ ทำให้นักศึกษามีโอกาสแสดงบทบาทได้หลายบทบาทในคนหนึ่งได้

จากคำกล่าวของเบคเกอร์ (๑๙๖๓ : ๑๒) ที่พูดถึงปัญหาของนักศึกษาคือ ความต้องการที่จะแสดงให้ผู้ใหญ่รู้ว่า เขากำลังจะเติบโตเป็นผู้ใหญ่และบรรลุนิติภาวะแล้ว เป็นเรื่องที่ถูกต้อง ซึ่งในความหมายของคำว่า นิสิตนักศึกษา คือผู้กำลังฝึกฝนและยังไม่บรรลุนิติภาวะ แต่ปัจจุบันนักศึกษาไม่มองตัวเองอย่างนั้นแล้ว ฉะนั้น ผู้ใหญ่ที่เคยมองว่านักศึกษายังเป็นเด็ก และพยายามจับให้เขาอยู่ในบทบาทเก่า ๆ ก็พบว่า เป็นสิ่งจำเป็นเสียแล้วที่จะต้องคล้อยตามบทบาทของนิสิตนักศึกษา เพื่อให้สถานการณ์ราบเรียบ

รูปแบบของแนวบทบาท (A Typology of Role Orientations)

บอลตัน และแคมเมเยอร์ (๑๙๖๗ : ๑๔๖) มีความคิดเห็นที่ขัดแย้งกับ คลากและโทร ในเรื่องการศึกษาชนิดของวัฒนธรรมย่อยของนักศึกษา เพราะทำให้เขาใจผิดในความหมายและปราศจากกฎเกณฑ์ที่ดี เขาได้พิจารณาถึงสิ่งที่เบ้องประกอบในการแย่งของคลากและโทร คือความคิดและสติปัญญา กับการแสดงออกซึ่งเจตจำนงที่มีต่อสถาบัน ว่ายังไม่ครอบคลุมและไม่เหมาะสม รูปแบบนักศึกษาจากการจำแนกของคลากและโทร ยังไม่ไคยความแตกต่างทางพฤติกรรม หรือจำนวนนักศึกษาที่ใช้เป็นตัวทำนายทฤษฎีมาตรฐานได้ เขาได้สังเกตว่าวัฒนธรรมย่อยตามการแย่งของคลากและโทร บรรยายลักษณะของนักศึกษาที่หนักแน่นเกินไป ไม่เหมาะสมกับลักษณะนักศึกษากันวนมากที่มีลักษณะครึ่ง ๆ กลาง ๆ และเขาเรียนโดยไม่มีจุดหมายที่แน่นอน ดังนั้น บอลตัน และแคมเมเยอร์ (๑๙๖๗ : ๒๐๒-๒๑๖) จึงได้สำรวจข้อมูลนักศึกษาโดยอาศัยจุดมุ่งหมายในการเข้าศึกษาของนักศึกษาเป็นองค์ประกอบที่สำคัญ เขาพบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่มี

ความเห็นว่าการฝึกฝนวิชาชีพเป็นเรื่องที่สำคัญมากเพราะสามารถทำให้เขาบรรลุจุดหมายตามที่ตั้งความหวังไว้ และอย่างไรก็ตามนักศึกษาก็จัดตนเองตามลำดับความสำคัญของจุดหมายในการพัฒนาความสามารถของแต่ละคนในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นด้วย ดังนั้นเขาจึงใช้จุดหมาย ๒ ประการดังกล่าว เป็นรูปแบบในการแบ่งแนวบทบาทนักศึกษาได้ดังนี้

๑. แนวบทบาทสันโดษ (Privatists) โดยทั่วไปนักศึกษาแนวบทบาทสันโดษมีพฤติกรรมและรสนิยมที่ได้มาตรฐาน มีความปรารถนาที่จะปกครองตนเอง มีการควบคุมพฤติกรรมของตนเอง เขามองว่าสถาบันเป็นแหล่งเพิ่มทักษะในการช่วยให้เขารู้จักคนมากขึ้น นักศึกษาชายจะไม่ค่อยวิตกกังวลเกี่ยวกับความสัมพันธ์กับผู้อื่นหรือเรื่องศีลธรรมมากนักส่วนนักศึกษาหญิงจะมีความวิตกกังวลเกี่ยวกับเรื่องเหล่านี้มากกว่า นักศึกษาหญิงไม่มีใครสนใจเข้าชั้นเรียน มีคะแนนเฉลี่ยต่ำกว่านักศึกษาชาย นักศึกษาแนวบทบาทนี้สนใจกิจกรรมของสถาบัน เช่น กีฬา งานสังคม แต่ไม่ลึกซึ้งเท่าใดนัก ในด้านความสัมพันธ์กับผู้อื่นไม่มากนัก ใช้เวลาสมาคมกับผู้อื่นน้อย

๒. แนวบทบาทวิชาชีพ (Vocational) นักศึกษาแนวบทบาทวิชาชีพเรียนอย่างเอาใจจริงเอาใจ และพยายามให้ได้เกรดดี เพื่อเป็นแนวทางในการเตรียมตัวเพื่อการประกอบอาชีพ แนวบทบาทวิชาชีพมีแนวโน้มแบบอนุรักษนิยมในการคบหาสมาคมกับผู้อื่นในรั้วมหาวิทยาลัย เขาสนใจกิจกรรมของสถาบันเหมือนกันแต่อย่างไรก็ตามเขายังรู้สึกว่าเขาสนใจตัวของเขาเองมากกว่า จุดมุ่งหมายในวิชาเรียนที่เป็นหลักของแนวบทบาทวิชาชีพมักจะได้แก่ วิชาที่เกี่ยวกับธรรมชาติ ซึ่งเป็นวิชาที่นักศึกษาส่วนใหญ่นิยมเรียนมาก นักศึกษาส่วนใหญ่สนใจปัญหาสังคมและปัญหาของผู้อื่น แนวบทบาทวิชาชีพ แบ่งออกเป็น ๒ แบบ คือ

๒.๑ พวกที่เป็นตัวของตัวเอง (Inner-Directeds) พวกนี้จะเป็นคนที่ใจคอหนักแน่นมีความคิดเป็นตัวของตัวเอง เขามีจุดหมายที่แน่นอนเกี่ยวกับอาชีพหรือความสำเร็จในชีวิตของเขา เขาต้องการทำงานที่มีผลหรือค่าตอบแทนที่ดี มีโอกาสก้าวหน้า นักศึกษาประเภทนี้ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย

๒.๒ พวกที่มีชีวิตขึ้นอยู่กับองค์กร (Organization Men) นักศึกษาประเภทนี้ ๖๐ % เป็นเพศหญิง นักศึกษาพวกนี้มีความอ่อนแอในเรื่องความมั่นคงของจิตใจ ในขณะที่พวกเขาปรารถนาความสำเร็จในอาชีพ แต่ยังไม่แน่ใจว่าตนเองจะหาอย่างไร ไม่เป็นตัวของตัวเองทำอะไรตามเพื่อน ชอบคบหาสมาคมกับเพื่อนมากกว่า และจะไม่ชอบอยู่คนเดียว ใช้เวลาส่วนใหญ่มากับเพื่อน พวกเขามีความคิดว่า เขาสามารถพัฒนาตัวเองได้โดยการเข้ากลุ่มเพื่อน และคบหา

สมาคมกับคนหลาย ๆ แบบ

๓. แนวบาทอนุรักษนิยม (Conventionals) นักศึกษาพวกนี้ถือว่า สถาบัน เป็นแหล่งเพิ่มพูนความฉลาด และพัฒนาพวกเขาให้มีสังคมกว้างขวางขึ้น และเข้าใจชีวิตดีขึ้น มีความสนใจกิจกรรมของสถาบัน ไม่สนใจการฝึกฝนวิชาชีพเท่าใดนัก คะแนนเฉลี่ยของนักศึกษา พวกนี้อยู่ในระดับปานกลาง รูปแบบสังคมของกลุ่มแนวบาทอนุรักษนิยม แฉงออกเป็น ๓ แบบ คือ

๓.๑ พวกหัวโบราณ (The Squares) นักศึกษาแนวบาทอนุรักษนิยมแบบนี้ ส่วนใหญ่จะเป็นพวกทำอะไรตามขนบธรรมเนียมประเพณี ไม่ยอมออกนอกกรอบนอกทาง นักศึกษาพวก นี้เป็นพวกชนชั้นกลาง เขาต้องการเป็นคนที่มีบุคลิกดี มีการศึกษา เห็นความสำคัญของการใช้ชีวิต ในสถาบัน เพราะจะทำให้เขาเป็นคนว่องไวกับงานส่วนรวมของสถาบัน ยอมรับประเพณีต่าง ๆ ของสถาบัน เขาเป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบสูง ใช้ชีวิตในสถาบันอย่างมีศีลธรรมแต่ไม่เหมาะที่จะ เป็นผู้นำ

๓.๒ พวกชีวิตนักศึกษา (The Collegiates) นักศึกษาแนวบาทอนุรักษ นิยมแบบนี้ถือว่าเขาเป็นส่วนหนึ่งของสถาบัน ความพอใจส่วนใหญ่คือ การสังสรรค์ สนุกสนาน เต้นรำ การแข่งขันกีฬา เพราะอย่างน้อยที่สุดทำให้พวกเขามีทักษะในการเข้าสังคม มีประสบการณ์ ในการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อความสนุกสนาน

๓.๓ พวกที่ไว้วางใจได้ (The Dependables) โดยทั่วไปนักศึกษาแบบนี้มีเป็น จำนวนมาก เขาต้องการเป็นผู้หนึ่งทั้งในด้านกิจกรรมนักศึกษา และกิจกรรมอื่น ๆ ของสถาบัน โดยปกติแล้วนักศึกษาพวกนี้จะเรียนไม่คึกคัก ทั้งนี้เนื่องจากเขาใช้เวลาส่วนใหญ่ในการทำกิจกรรม ลักษณะของนักศึกษาแบบนี้จะเป็นคนเปิดเผย เขากับผู้อื่นได้ดี สนใจงานกิจกรรมไม่ใช่เพราะเป็น เรื่องสนุก พวกนี้ถือว่าเรื่องวิชาการเป็นประสบการณ์ขั้นต้น ไม่ค่อยเข้าเรียน ประสบการณ์ในรั้ว สถาบันเป็นเครื่องช่วยเตรียมตัวพวกเขาให้รับผิดชอบต่อสังคมส่วนรวมในด้านวัฒนธรรมและการ เมือง รักความสงบสันติภาพและปกป้องสิทธิมนุษยชน สนใจปัญหาส่วนรวม อาชีพในอนาคตของ พวกเขาไม่ใช่งานที่เกี่ยวกับวิชาการหรือเข้าว่าปัญญา แต่เป็นงานธุรกิจอิสระ

๔. แนวบาทวิชาการ (Academics) รูปแบบของกลุ่มแนวบาทวิชาการ ใดแต่

๔.๑ พวกคนอ่านหนังสือ (The Grinds) นักศึกษาพวกนี้จะบังคับตนเองให้เรียนมาก เช่นคนอ่านหนังสือมาก มีความวิตกกังวลในเรื่องคะแนน ไม่ค่อยชอบเข้าสังคมเพราะกลัวเสียการ เรียน พยายามทำอะไรคะแนนเฉลี่ยให้อยู่ในระดับดี เพื่อจะได้จบเร็ว ๆ หรือเพื่อมุ่งหมายในการศึกษาต่อ

ในระดับสูง เขาจะไม่ยอมให้คะแนนเฉลี่ยตกต่ำ เนื่องจากต้องใช้เวลาไปในการทำกิจกรรมเป็นอันขาด พวกเขาจะแตกต่างจากพวกเขาวนปัญญา คือ พวกเขาไม่สนใจความคิดเห็นของพวกเขาวนปัญญา เขาจะเชื่อความคิดของเขาเองมากกว่า นอกจากจุดมุ่งหมายทางด้านวิชาการแล้ว นักศึกษาพวกนี้มีส่วนคล้ายกับพวกหัวโบราณ คือ รมั้กระวังในเรื่องของความประพฤติ และใช้ชีวิตในสถาบันอย่างมีศีลธรรม

๔.๒ พวกเขาวนปัญญา (Intellectuals) นักศึกษาที่มีรูปแบบสังคมประเภทนี้เป็นผู้ที่สนใจการประชุม พบปะพูดคุยถึงเรื่องปัญหาสังคม ปัญหาบ้านเมือง ดังนั้นพวกเขาจึงไม่มุ่งสนใจการเรียนมากเท่าพวกคนแก่เรียน จากการทดลองพวกเขาวนปัญญาสามารถทำคะแนนเฉลี่ยได้ค่อนข้างสูง เป็นที่คาดคะเนว่า พวกเขาวนปัญญาอาจเป็นคนที่ฉลาด สนใจความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ไม่ชอบอยู่คนเดียวมักอยู่กันเป็นกลุ่ม ใช้เวลาเรียนมาก สนใจในเรื่องการเรียน แต่ในขณะเดียวกันก็สนใจงานของสถาบันด้วย พวกเขาวนปัญญาสนใจปัญหาความเป็นไปของสังคม แต่ไม่ชอบที่จะเป็นผู้นำในการต่อต้านของพวกนักศึกษา จุดมุ่งหมายในอาชีพของพวกเขาคือ การทวิวิจัยหรือการเป็นนักวิชาการ

๔.๓ พวกต่อต้าน (Nonconformists) นักศึกษาที่มีรูปแบบสังคมพวกต่อต้านชอบเขตความสนใจของพวกเขาก็จะเกี่ยวเนื่องกับ ความเมตตากรุณา ความรักเพื่อนมนุษย์ ชอบแสดงการต่อต้านตั้งแต่ระบบการบริหารภายในสถาบันไปจนถึงการบริหารของรัฐบาล นักจิตวิทยาสันนิษฐานว่า พวกชอบต่อต้านเป็นพวกมีปัญหาด้านบุคลิกภาพเสียเป็นส่วนมาก จากการสังเกตพบว่าความสามารถทางด้านวิชาการของพวกนี้จะมีความแตกต่างกันตั้งแต่คนที่มีความสติปัญญาหลัก เหนือที่สุดไปจนถึงคนที่สอบตก

แนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับการแบ่งประเภทของนิสิตนักศึกษา

ตามแนวคิดของเวลเลอร์ (Wheeler: ๑๙๖๖) เขามองว่าสถาบันอุดมศึกษาในฐานะที่เป็นสังคมประภคมากกว่าที่จะมองเป็นเพียงสถาบันศึกษาเพียงอย่างเดียว เขาจึงได้วิเคราะห์ประเภทของนิสิตนักศึกษาที่เข้ามาในสังคมประภค โดยแบ่งออกเป็น ๔ ประเภท คือ

๑. ประเภทที่อยู่ตัวคนเดียวได้ และไม่ชอบทำตามคนอื่น (Individual Disjunctive) มักจะเป็นเด็กลูกคนโตที่สุดในครอบครัว หรือคนที่ทำงานในฐานะเป็นผู้บุกเบิก
๒. ประเภทที่ชอบอยู่คนเดียว แต่ชอบทำอะไรตามคนอื่น (Individual Serial)
๓. ประเภทที่ชอบอยู่เป็นกลุ่ม (Collective Disjunctive) ไม่ชอบทำตามคนอื่น

ชอบลงทะเบียนเรียนในภาคฤดูร้อน ชอบที่จะไปเรียนต่อในต่างประเทศ

๔. ประเภทชอบอยู่เป็นกลุ่ม และรักที่จะทำตามผู้อื่น (Collective Serial)

นักศึกษาประเภทนี้มักพบในโรงเรียนหรือมหาวิทยาลัย หรือศูนย์ฝึกวิชาชีพทั่วไป

มหาวิทยาลัยที่มีลักษณะเป็นสังคมประชิด มีนักศึกษาประเภท Collective Serial เป็นจำนวนมาก ซึ่งสามารถแบ่งออกได้เป็น ๒ ประเภท คือ

๑. ประเภทนิสิตนักศึกษาที่เข้าใหม่ จะพัฒนาตนเองในฐานะเป็นเอกัตบุคคล มีความเป็นหนึ่งเดียวรวมกลุ่มบุคคลที่เป็นปีที่ ๑ เหมือนกัน จะสนับสนุนกันเองภายในกลุ่ม ลักษณะของการพัฒนาจะพัฒนาตนเองและสมาชิกภายในกลุ่ม ทำให้เกิดความเข้มข้นในการที่จะช่วยให้บรรลุเป้าหมายของอาจารย์ หรืออาจเป็นพวกต่อต้านเป้าหมายของอาจารย์ได้

๒. ประเภทรุ่นพี่ที่เคยผ่านชั้นปีที่ ๑ ไปแล้ว และเคยผ่านกระบวนการอย่างเดียวกัน แต่ตอนนี้มาอยู่ในชั้นปีที่ ๒, ๓ และ ๔ ซึ่งจะมีอิทธิพลต่อรุ่นน้องในการปรับตัวให้เข้ากับสถาบัน ซึ่งมีอิทธิพลทั้งทางบวกและทางลบได้ (Wheller : ๑๙๖๖ อ้างถึงใน Feldman and Newcomb , ๑๙๖๐ : ๒๒๘-๒๒๙)

จากการศึกษาของ คลาร์กและโทร (Clark and Trow ๑๙๖๖: ๓๗๔-๓๗๖)

เขาได้จัดประเภทของนิสิตนักศึกษาโดยถือองค์ประกอบ ๒ ประการเป็นหลัก ได้แก่ ความคิดอ่านทางสติปัญญา รวมทั้งทางด้านวิชาการของนิสิตนักศึกษา และการแสดงออกซึ่งเจตจำนงที่มีต่อมหาวิทยาลัย ในการนี้เขาได้แบ่งวัฒนธรรมย่อยของนิสิตนักศึกษาออกเป็น ๔ ประเภท คือ

๑. วัฒนธรรมย่อยทางวิชาการ (Academic Subculture) นิสิตนักศึกษากลุ่มนี้เป็นพวกที่ขยันขันแข็งหมกมุ่นอยู่กับวิชาการ มักชอบแสดงออกซึ่งความคิดเห็นในเชิงวิชาการ และชอบเข้าร่วมกิจกรรมของมหาวิทยาลัยอยู่เสมอ พวกนี้ชอบทำงานหนัก ได้รับความสำเร็จในทางวิชาการ มีเกรดเฉลี่ยสูง และมักพูดคุยแต่เรื่องวิชาการนอกห้องเรียนเป็นประจำ โดยทั่วไปแล้วนิสิตนักศึกษากลุ่มนี้มุ่งศึกษาหาความรู้จริง ๆ ลักษณะที่เห็นได้ง่ายก็คือ การชอบเข้าไปศึกษาหาความรู้ในห้องสมุด ห้องปฏิบัติการ และเข้าร่วมในการสัมมนาทางวิชาการ ระดับความมุ่งหมายของนิสิตกลุ่มนี้คือ การเข้าไปศึกษาต่อในระดับบัณฑิตศึกษา หรือเข้าศึกษาต่อในสถาบันอาชีพชั้นสูง พฤติกรรมของนิสิตนักศึกษากลุ่มนี้ก็เพื่อการเป็นนักการศึกษา และนักวิทยาศาสตร์ที่แท้จริง เช่น ครูอาจารย์ทั่วไป โดยสรุปนิสิตพวกนี้เห็นว่า มหาวิทยาลัยเป็นสถาบันที่ให้การสนับสนุน ส่งเสริมปัญญา และเปิดโอกาสให้มีการเรียนรู้อย่างเต็มที่

๒. วัฒนธรรมย่อยแบบที่ผิดแผกไปจากเกณฑ์ปกติ (Nonconformist Subculture) นิสิตพวกนี้เป็น ผู้ที่มีความคิดอ่านในเชิงวิชาการ และสติปัญญาดี แต่มักไม่ยุ่งเกี่ยวกับมหาวิทยาลัย คือ ปลีกตัวออกห่าง โดยทั่วไปนิสิตพวกนี้มีแนวโน้มที่จะแสวงหาสิ่งที่มีความหมายเฉพาะต่อชีวิตของตน เท่านั้น มีความสนใจในเรื่องการประกอบอาชีพเพียงเล็กน้อย และไม่ชอบรวมกิจกรรมนิสิตนักศึกษา ลักษณะเด่นของกลุ่มนี้คือ การแสดงความก้าวร้าวไม่เห็นด้วย (Aggressive Nonconformist) โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คือ การบริหารมหาวิทยาลัย และมักไม่ยุ่งกับกิจการของมหาวิทยาลัย รวมทั้ง ครูอาจารย์ กล่าวโดยสรุป นิสิตกลุ่มนี้ชอบสละในการดำเนินชีวิตที่เป็นแบบฉบับของตนเอง มุ่งสร้างเสริมเอกลักษณ์ของตนเองโดยเฉพาะ มีความตระหนักรู้ในตนเอง (Self - Awareness) รวมทั้งมีความไม่พึงพอใจต่อองค์กรที่ตนสังกัดอยู่ ลักษณะนิสิตที่จัดอยู่ในกลุ่มนี้รวมเอาพวกที่มีพฤติกรรม เบี่ยงเบนไปจากปทัสถานกลุ่มด้วย เช่น ฮิปปี (Hippies) พวกชอบใช้ชีวิตสนุกสนาน (Bonemians) พวกชอบเล่นการเมือง (Political Activists) พวกหัวกบฏ (Rebels) พวกวางเฉย (Apathetic Students) และพวกนิสิตที่มีลักษณะแปลกไม่เหมือนนิสิตทั่วไป (Alienated Students)

๓. วัฒนธรรมย่อยแบบชีวิตมหาวิทยาลัย (Collegiate Subculture) นิสิตพวกนี้ ส่วนใหญ่จะหวัดตัวจงรักภักดี ต่อมหาวิทยาลัย และปฏิบัติตนสอดคล้องกับความต้องการของมหาวิทยาลัย อย่างไรก็ตามนิสิตกลุ่มนี้จะไม่เป็นผู้หมกมุ่นในวิชาการ แต่ประการใด แต่จะนิยมใช้ชีวิตอยู่ในสังคม อย่างมีความสุข ชอบเข้าร่วมกิจกรรมพิเศษนอกหลักสูตรทุกอย่างรวมทั้งกีฬา ชอบรวมกลุ่มอยู่และมีเพื่อนสนิทมิตรสหายมากมาย เนื่องจากนิสิตเหล่านี้ต้องไปเกี่ยวข้องกับมหาวิทยาลัย อาจารย์ ดังนั้นการอุทิศตนเองเพื่อการศึกษาเล่าเรียนจึงมีน้อยไป สรุปว่า นิสิตกลุ่มนี้ชอบสังคมและเข้าร่วมกิจกรรมพิเศษต่าง ๆ

๔. วัฒนธรรมย่อยแบบการอาชีพ (Vocational Subculture) นิสิตกลุ่มนี้โดยปกติแล้วไม่ชอบการศึกษาเล่าเรียนในทางวิชาการทีเดียวอย่างยิ่งต้องใช้สติปัญญาสูงส่ง และในขณะที่เดียวกันก็ไม่ชอบยุ่งเกี่ยวกับกิจกรรมของมหาวิทยาลัย แต่นิสิตประเภทนี้ยอมรับว่า การศึกษาเล่าเรียนในมหาวิทยาลัยเป็นการฝึกฝนทางอาชีพ (Off-the Job Training) อย่างแท้จริง ทั้งนี้เพื่อให้ได้ปริญญาบัตร และเพื่อการปรับปรุงอาชีพหรืองานที่ทำไว้ คดีขึ้นเหนือสิ่งอื่นใด พวกนิสิตกลุ่มนี้จะไม่ใส่ใจกับการออกความคิดเห็น การเรียนรู้ในเชิงวิชาการ กิจกรรมทางสังคม และกิจกรรมนอกหลักสูตร โดยสรุปแล้วนิสิตกลุ่มนี้มุ่งฝึกฝนเพื่อตนเองและจะเฝ้า ค่อยออกไปประกอบอาชีพให้ ค่ำผลดี

นิวโคมบ์ และคณะ (Newcomb and Others, ๑๙๖๖ : ๓๑๔-๓๑๖) ได้ศึกษาชนิดและวัฒนธรรมย่อยของนักศึกษาวิทยาลัยเบนนิงตัน โดยได้จำแนกนักศึกษาออกเป็น ๖ ประเภทคือ

๑. พวกที่มีความคิดสร้างสรรค์ (Creative Individualists) นิสิตพวกนี้มองตนเองว่าตนมีสติปัญญาสูงมีทุกสิ่งทุกอย่างเหนือผู้อื่น โดยทั่วไปแล้วยึดถือความคิดของตนเอง มีความคิดเป็นเสรีนิยม มีศิลปะ มีความงามเองมีความแตกต่างจากคนอื่น ไม่สนใจใคร มีเหตุผลเป็นของตนเอง ซึ่งอาจไม่เป็นที่ยอมรับของผู้อื่น ทำอะไรตามความพอใจของตนเอง มีความสามารถสูง มองคนอื่นว่าโง่กว่าตน มีความคิดสร้างสรรค์เป็นตัวของตัวเอง

๒. พวกศึกษิต (The Scholars) พวกนี้เป็นผู้ที่มีความเป็นเอกัตบุคลลต่ำ คือไม่กล้าทำอะไรเป็นตัวของตัวเอง มีสติปัญญาสูง ฉลาด สนใจกับการเรียนรู้และการศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม เป็นคนมีเหตุมีผล รู้จักการวิเคราะห์ แต่เป็นคนที่สังคมแคบเพื่อนฝูงน้อย

๓. พวกไม่มีระเบียบ (The Wild Ones) มีความเป็นตัวของตัวเองสูง แต่ไม่ค่อยฉลาด มีความเป็นอิสระต่อต้านอนุรักษนิยม ไม่ชอบทำงานหนัก ทำอะไรตามความพอใจ ไม่สนใจวิชาการ ไม่มีระเบียบ สนใจแต่ความสนุกสนาน ชอบงานรื่นเริง ทำตนเค่นอยู่เสมอ เป็นคนหลงตนเอง

๔. พวกฝักใฝ่ในการเมือง (Political Activist) เป็นพวกที่มีวิญญานของนักปฏิรูป (Civic-minded Reformist) ทั้งนี้ไม่ว่าจะเป็นการเมืองในระดับมหาวิทยาลัย หรือการเมืองระดับประเทศ สนใจงานสาธารณประโยชน์ ติดต่อประชาชน (Public Affairs) ปกป้องสิทธิมนุษยชน

๕. พวกกลุ่มสังคม (Social Group) มีความเป็นตัวของตัวเองต่ำ สติปัญญาต่ำ สนใจแต่เฉพาะเรื่องของสังคม สนใจเรื่องสนุกสนาน ไม่สนใจงานวิชาการ ชอบมึนคักกับเพื่อนต่างเพศ

๖. พวกผู้นำ (Leaders) เป็นพวกที่สนใจเรื่องของการบริหารสถาบันที่ตนเองอยู่ สนใจการบริหารองค์การนิสิต (Student Government) มักจะเข้าไปมีตำแหน่งในองค์กรหรือกลุ่มนิสิต ลักษณะที่เห็นได้ชัดคือ เป็นผู้รอบรู้ และชอบจัดการในกิจการทั้งปวง

ชูเมอร์ และสแตนฟีลด์ (Shumer and Standfield, ๑๙๖๖ : ๓๑๔-๓๑๖) ได้ศึกษา นักศึกษาของมหาวิทยาลัยแมซซาชูเซต ได้แจกแจงนักศึกษาออกเป็น ๘ พวก ได้แก่

๑. แนวโน้มในทางวิชาการและการเป็นศึกษิต (Academic and Scholarly Role Orientation) นักศึกษาพวกนี้จะสนใจเรื่องที่เป็นสาระข้อความรู้ในทางวิชาการที่เรียนในสถาบัน

๒. แนวโน้มในการใช้สติปัญญา (Intellectual Role Orientation) นักศึกษาพวกนี้มีแนวโน้มที่จะสวมบทบาทของผู้มีสติปัญญา เน้นศิลปะ ปรัชญาหรือความคิด โดยไม่เกี่ยวข้องกับโครงสร้างทางวิชาการของสถาบัน ไม่สนใจวิชาการที่เรียนในชั้นเรียน

๓. แนวโน้มการใช้ชีวิตในสถาบันอุดมศึกษาอย่างเต็มที่ (Consummatory Collegiate Role Orientation) นักศึกษาพวกนี้จะอยู่ในกิจกรรมของสังคมของสถาบัน หรือกิจกรรมที่ให้ความสนุกสนาน

๔. แนวโน้มในการนำเอาประสบการณ์ในสถาบันไปใช้ให้เป็นประโยชน์ (Instrumental Collegiate Role Orientation) นักศึกษาพวกนี้จะมีส่วนร่วมหรือมีบทบาทในการทำกิจกรรมนอกหลักสูตรในฐานะผู้นำหรือผู้บริหารองค์กร และเป็นผู้ทำงานเพื่อหาประสบการณ์เพื่อที่จะทำงานเมื่อจบออกไปแล้ว

๕. แนวโน้มที่จะยึดถือระบบกรีก (Orientation to Greek - Letter System) นักศึกษาพวกนี้จะรวมกลุ่มในสังคมของผู้ที่มาจากตระกูลสูง มีฐานะดี

๖. แนวโน้มในการฝึกฝนเพื่อการประกอบอาชีพ (General Vocational Role Orientation) นักศึกษาพวกนี้จะสวมบทบาทของการปฏิบัติอาชีพ โดยทั่วไปเน้นทักษะและความรู้ที่ได้จากการเรียนการสอนในวิชาที่ลงทะเบียนเรียนที่คิดว่าเหมาะสมเพื่อจะออกไปทำงานในอนาคต

๗. แนวโน้มในการพัฒนาทักษะทางสังคม (Social Development Role Orientation) นักศึกษาพวกนี้จะมีแนวโน้มในการเข้าไปมีบทบาทในการพัฒนาสังคม สนใจงานที่จะช่วยพัฒนาตนเองไปสู่สังคม ใฝ่คบปะกับคนจำนวนมากและให้ความช่วยเหลือผู้อื่น

๘. แนวโน้มทางพิธีการ (Ritualistic Role Orientation) นักศึกษาพวกนี้จะทำอะไรพอเป็นพิธีไม่ทำอย่างจริงจัง ลักษณะทั่วไปตามเพลง คือ บิดามารดาส่งมาให้เรียนก็เรียน เรียนเสร็จก็จะกลับบ้าน พอใจที่จะอยู่บ้านมากกว่าที่มหาวิทยาลัย ต้องการที่จะอยู่คนเดียวเฉย ๆ หรือทำอะไรก็จะทำคนเดียว ไม่สนใจสิ่งแวดล้อมทั้งด้านวิชาการและมหาวิทยาลัย

วอร์เรน (Warren, ๑๙๖๖ : ๓๗๔-๓๗๖) ได้ศึกษาแนวโน้มของนักศึกษา

Cla rement Men's College และ University of Southern California จำนวนออก
เป็น ๑๐ พวกคือ

๑. พวกแนวโน้มนักวิชาการ (Academic) มีแนวโน้มอย่างรุนแรงที่เกี่ยวกับกิจกรรมที่สัมพันธ์กับวิชาการ ทุกสิ่งทุกอย่างมุ่งมั่นในขอบเขตของสถาบัน ไม่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมนอกสถาบัน ไม่สนใจหมู่ชนที่อยู่นอกสถาบัน ไม่เคยสงสัยเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของสถาบัน เชื่อว่าจุดมุ่งหมายหรือปณิธานของสถาบันดีแล้ว ไม่ถือว่าสถาบันเป็นแหล่งศึกษาอาชีพ คิดว่าเข้ามาเพื่อเรียนให้เป็นศึกษิต จะชอบเรียนวิชาพื้นฐานการศึกษาทั่วไป มักจะพบในคณะวิชาศิลปศาสตร์ เก่งภาษา สาขามนุษยศาสตร์ สาขาวิทยาศาสตร์บริสุทธิ์

๒. พวกแนวโน้มนักที่เป็นตัวของตัวเอง (Autonomous) พวกนี้จะไม่เห็นด้วยกับมาตรฐานพฤติกรรมของกลุ่ม จะไม่มีส่วนร่วมกับกิจกรรมนันทนาการอื่น ๆ มีมาตรฐานของตนเอง

๓. พวกแนวโน้มนักในการปฏิวัติทางสังคม (Social Protest) พวกนี้จะนิยมการเดินขบวนต่อต้านปัญหาสังคม สนับสนุนการเปลี่ยนแปลงของสังคม มีความคิดว่าปณิธานของมหาวิทยาลัยไม่ถูกต้อง ควรแก้ไขเปลี่ยนแปลงปณิธานให้มีส่วนร่วมในสังคมมากขึ้น และมหาวิทยาลัยควรสร้างคนให้ออกไปเพื่อพัฒนาสังคม ไม่ใช่เพื่อมุ่งสร้างคนให้มาอาชีพเท่านั้น

๔. พวกแนวโน้มนักการฝึกฝนสติปัญญา (Intellectual) พวกนี้มีความคิดอ่านเป็นของตนเอง มีปรัชญาเป็นของตนเอง มีความคิดอย่างสมเหตุสมผลแต่ทำไม่ได้ตามที่คิด มีสุนทรียศาสตร์สูง โดยไม่แคร์ใคร ไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของอาจารย์ในห้องเรียน เพราะถ้าหากอาจารย์สั่งอะไรที่ไม่ต้องตรงกับปรัชญาของตน เขาจะไม่ทำตามในสิ่งที่เขาไม่เห็นด้วย

๕. พวกแนวโน้มนักแบบประเพณีดั้งเดิม (Traditional) พวกนี้จะสนใจกิจกรรมที่เป็นประเพณีของสถาบัน มีส่วนร่วมในงานของสถาบันเป็นประจำ ชอบที่จะสร้างความสัมพันธ์กับบุคคลสำคัญของสถาบัน เช่น อธิการบดี คณบดี ข้าราชการ เป็นที่รู้จักของบุคคลสำคัญของสถาบัน นิยมระบบรุ่นพี่รุ่นน้อง ไม่เกี่ยวข้องกับเรื่องนอกสถาบัน ถ้ามีเวลาจะเลือกทำกิจกรรมในมหาวิทยาลัยมากกว่านอกมหาวิทยาลัย ยึดถือมาตรฐานของกลุ่ม คล้อยตามกลุ่ม ไม่ชอบทำอะไรแตกต่างจากกลุ่ม

๖. พวกแนวโน้มนักทางวิชาชีพ (Vocational) พวกนี้มีความเห็นว่า วัตถุประสงค์หลักของสถาบันคือ การเตรียมพร้อมที่จะออกไปประกอบอาชีพ ต้องการคะแนนสูง เพื่อนำไปสู่การอาชีพ ไม่สนใจปัญหาสังคม ไม่สนใจการต่อต้าน และไม่สนใจปณิธานของสถาบัน จะสนใจแต่เรื่องคะแนน

๗. พวกแนวโน้มนักที่ยังไม่มีการเลือกอย่างแน่นอน (Undirected Orientation) พวกนี้มีแนวโน้มที่ไม่สนใจใคร มีความต้องการที่จะเตรียมตัวเพื่อออกไปประกอบอาชีพ ไม่เกี่ยวข้องกับและสนใจเรื่องนอกสถาบันมากกว่ากลุ่มในสถาบัน ชอบที่จะฝึกงานกับหน่วยงานหรือบริษัทนอกสถานที่

ซึ่งเป็นงานที่อยู่ในสาขาของตนมากกว่าที่จะชอบฝึกฝนงานในห้วงปฏิบัติการของสถาบัน ไม่สนใจเป้าหมายของสถาบัน มุ่งเพื่อฝึกฝนอาชีพเท่านั้น

๔. แนวโน้มที่ยังไม่มีทิศทางแน่นอน (Undirected Orientation) พวกนี้จะปฏิเสธประเพณีดั้งเดิมของสถาบัน ไม่มีเป้าหมายหรือทิศทางของตนเอง ไม่ต้องการค้นพบหรือทำความเข้าใจตนเอง ไม่สนใจความเป็นผู้นำ ไม่คิดที่จะมีส่วนร่วมในกิจกรรมและค่านิยมทางการกีฬา มีชีวิตอยู่ไปวัน ๆ ทำงานตามที่อาจารย์สั่งในห้องเรียน เพื่อที่จะนำไปใช้ประโยชน์เมื่อออกไปประกอบอาชีพภายหลัง

๕. แนวโน้มที่ยึดผลประโยชน์ของตนเองเป็นหลัก (Self-Centered) พวกนี้จะแสวงหาชื่อเสียง เกียรติยศ เพื่อตนเอง แสวงหาความเข้าใจตนเองโดยไม่สนใจคนอื่น

๑๐. แนวโน้มยึดถือกฎเกณฑ์ (Conformist Orientation) พวกนี้ทำอะไรจะยึดถือตามรูปแบบเพื่อต้องการให้เป็นที่ยอมรับของผู้อื่น ต้องการเป็นผู้นำ ต้องการที่จะสร้างความสัมพันธ์กับบุคคลสำคัญในสถาบัน เพื่อสร้างชื่อเสียงและเป็นที่รู้จักของอาจารย์ พยายามหาทางที่จะทำให้ไต่ระดับสูง แต่ไม่ต้องการเรียนหนัก

เพมเบอร์ตัน (Pemberton, ๑๙๖๓ : ๓๑๔-๓๑๖) ได้ศึกษาแนวโน้มชนิดของนักศึกษา มหาวิทยาลัยเดลาแวร์ (Delaware University) ได้จำแนกออกเป็น ๖ ชนิดคือ

๑. แนวโน้มวิชาการที่เน้นทฤษฎี (Academic Theoretical Orientation) พวกนี้มองสถาบันว่าเป็นแหล่งวิชาการ และความเป็นศิษย์ มีแรงจูงใจเบื้องต้นในการเลือกหลักสูตรที่จะให้เสรีภาพทางวิชาการ และการใช้สติปัญญามากที่สุด มีความพึงพอใจที่จะเรียนเพื่อศึกษาอยู่ในระดับสูงต่อไป

๒. แนวโน้มวิชาการที่เน้นรูปแบบ (Academic-Conformity Orientation) พวกนี้จะศึกษาตามคำสั่งของอาจารย์อย่างเคร่งครัด วัตถุประสงค์หลักของเขาคือ ต้องการที่จะทำตามแบบให้ดี มีความมานะอดทนที่จะเผชิญกับการเรียนหรือการทำงานที่ยาก เคารพนับถืออาจารย์ ยึดมั่นในระเบียบข้อบังคับของมหาวิทยาลัยอย่างเคร่งครัด โดยไม่มีการโต้แย้งหรือสงสัย ยอมรับปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของสถาบัน

๓. แนวโน้มที่ออกไปจากเกณฑ์ปกติ (Nonconformity Orientation) พวกนี้จะมีปฏิริยาต่อผู้บริหารสถาบัน และครูอาจารย์ ด้วยการวิพากษ์วิจารณ์ ต้องการให้เกิดการเปลี่ยนแปลงมากกว่าสภาพที่หยุดนิ่งอยู่กับที่ ต้องการทดลองสิ่งใหม่ ๆ ต้องการทำงานตามวิถีทางของตนเองที่คิดว่าดี มีความเชื่อมั่นในตนเอง ชอบทำอะไรตามความนึกคิดของตนเองแม้จะ

ซัดกับผู้อื่นก็ตาม ไม่ชอบทำอะไรที่ซ้ำซาก จำเจ มักไม่มีระเบียบวินัยในการทำงาน

๔. แนวโน้มกลุ่มสังคม (Social-Group Orientation) พวกนี้จะเน้นความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในกลุ่ม มีความรักเพื่อน อยากร่วมช่วยเหลือผู้อื่นที่เป็นพวกพ้องของตน มีความรู้สึกว่าคุณต้องการเพื่อน ต้องการกลุ่ม ไม่ชอบอยู่คนเดียวทำอะไรสำเร็จใดต้องทำกับกลุ่มขาดความมั่นใจในตนเอง แต่เมื่ออยู่กับกลุ่มจะมีความมั่นใจสูง และทำงานได้ผลมากขึ้น

๕. แนวโน้มเป็นแบบนิยมใช้วิทยาศาสตร์ประยุกต์ (Technical - Vocational Orientation) พวกนี้จะต้องการเรียนวิทยาศาสตร์ประยุกต์เพื่อประโยชน์ในอาชีพของตนภายหลังการที่เข้ามาในสถาบันเพื่อจุดประสงค์ในการฝึกปฏิบัติ เพื่อที่จะนำไปทำงานมากกว่าที่จะเรียนเอาทฤษฎี หรือวิชาการ

๖. แนวโน้มที่จะบริการสังคม (Social Service Orientation) พวกนี้ต้องการที่จะทำงานเพื่อสังคม สนใจที่จะศึกษาวิชาสังคมวิทยา เพื่อวิเคราะห์และเข้าใจพฤติกรรมของคนในสังคมว่ามีสาเหตุจากอะไร ต้องการที่จะหาทางช่วยเหลือและยกระดับฐานะของคนในสังคม

เคนนิสตัน (Keniston ๑๙๖๖ : ๓๗๔-๓๗๖) ได้ศึกษาชนิดของนักศึกษาโดยจำแนกออกเป็น ๑ พวก ได้แก่

๑. พวกที่เป็นนักวิชาชีพ (The Professionalist) พวกนี้จะทำงานหนัก มีความมานะอดทน ขยันหมั่นเพียรทางวิชาการ ต้องการที่จะพัฒนาตนเองถึงระดับผู้เชี่ยวชาญในสาขาวิชาของตน ในขณะที่เดียวกันจะต่อต้านอุดมการณ์ เน้นการปฏิบัติไม่จับแต่เพียงทฤษฎีเท่านั้น นิยมวิธีการเชิงประจักษ์ โดยการสังเกตว่าเป็นจริงหรือไม่ จะเชื่อถือเมื่อได้มีการพิสูจน์จริงก่อน

๒. พวกกิจกรรม (The Activist) พวกนี้จะต่อต้านบางสิ่งบางอย่างของมหาวิทยาลัย เช่น ต่อต้านผู้บริหาร ต่อต้านบางส่วนของสังคมที่เห็นว่ามีอำนาจเป็นต้องปฏิรูป

๓. พวกไม่เข้ากับใครเลย (The Disaffiliate) พวกนี้จะไม่ยุ่งเกี่ยวกับการเมือง แต่มีแนวโน้มไปทางชนบทนิยมประเพณีวัฒนธรรม ปฏิเสธสังคมที่เป็นอยู่ปัจจุบัน ต้องการที่จะเลือกทางของตัวเอง มีค่านิยมแบบโบราณหรือสร้างสังคมใหม่ขึ้นมา เช่น นักศึกษาชมรมพุทธศาสตร์ และวัฒนธรรม

๔. พวกที่ยิ่งใหญ่ในสถาบัน (The Big man on campus) พวกนี้จะเน้นลักษณะทางสังคมมากกว่าลักษณะทางวิชาการหรือลักษณะทางวิชาชีพ พยายามทำตนให้เป็นผู้ยิ่งใหญ่ เพื่อให้ทุกคนในสถาบันนี้ คุรุจัก

๕. พวกเน้นการฝึกงาน (The Apprentice) พวกนี้จะมองการศึกษาว่าเป็นการฝึกฝนวิชาชีพ เพื่อเป็นหนทางไปสู่การเลื่อนระดับของตนในลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคม

๖. พวกที่ทำอะไรอย่างไม่เต็มความสามารถ (The Underachiever) พวกนี้จะยอมรับค่านิยมของสถาบันและสังคม รู้วิถีทางที่จะทำให้ประสบความสำเร็จ มีความสามารถ แต่ไม่ยอมทำ เขาหลีกเลี่ยงความรุ่มร้อนหัวเอาตัวไม่รอด

๗. พวกสุภาพบุรุษผู้รอคอย (The Gentleman in Waiting) พวกนี้เมื่อเข้ามาในสถาบันที่มีชื่อเสียงแล้ว คือว่าตนเองสูงส่งตามสถาบันด้วย ที่เข้ามาในสถาบันแห่งนี้เพื่อที่จะเป็นบันไดก้าวขึ้นไป เขาถือว่าสถาบันที่สูงส่งจะช่วยชักเกล็ดให้เขาเป็นคนที่ยังคมยอมรับ จึงมีลักษณะเยอหยิ่ง พยอง ถูกผู้อื่น มีความคิดว่าตนมีความเป็นเลิศกว่าผู้ที่มาจากสถาบันอื่น

อนุช้อภาภิรมย์ (๒๕๒๒ : ๑๔) ได้กล่าวถึงชีวิตความเป็นอยู่ของนักศึกษาในสังคมมหาวิทยาลัยว่าแบ่งได้ ๓ ประเภท คือ

๑. พวกไม่เอาไหน เรียนหนังสือไปวันหนึ่ง ๆ พอให้ได้ปริญญา ไม่ได้มีความสนใจต่อสภาพแวดล้อมรอบ ๆ ตัว ใช้ชีวิตอย่างเรื่อยเฉื่อย มีมากถึงร้อยละ ๔๐

๒. พวกชอบทำแต่กิจกรรม ชอบจัดงานฟุ้งเฟ้อ และรักษาประเพณีอันส่งเสริมฐานะของตนเองให้คู่สำคัญขึ้น ไม่ค่อยสนใจการเรียน มีประมาณร้อยละ ๑๐

๓. พวกร่อนวิชา ไม่พอใจในสิ่งต่าง ๆ อยู่เบื้องนี้ ชอบคิดค้นและเสนอทฤษฎีต่าง ๆ ชอบแสดงออกในทางที่จะแก้ไขปัญหาสังคม มีแรงศรัทธาที่จะช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ เพื่อให้หลุดพ้นจากการเอารัดเอาเปรียบ และรักษาความยุติธรรมต่าง ๆ มีประมาณร้อยละ ๑๐

เลิศพร ภาระสกุล (๒๕๑๖ : ๒-๔) ได้กล่าวถึงอิทธิพลของกลุ่มเพื่อนในสถาบันการศึกษาไทยว่า มีอิทธิพลมากในเรื่องค่านิยม รักความสะดวกสบาย รักความสนุก ไม่เคร่งครัด ค่านิยมเหล่านี้อาจเรียกได้ว่าเป็นค่านิยมที่ต่อต้านปัญญาธรรม แสดงออกให้เห็นโดยการที่นักศึกษาไทย ไม่ค่อยหมกมุ่นศึกษาคำรา หรือซักถามอาจารย์ เพื่อน หรืออภิปรายในเรื่องวิชาการ หรือจับกลุ่มกันคว่ำ ทดลอง ประดิษฐ์สิ่งใหม่ ๆ ส่วนใหญ่จะเที่ยวเตร่ หาความสนุกสนานจากการซื้อของ ภูเขาพนด แข่งขันกีฬา เต้นรำ แม้ว่านักศึกษาชั้นปีที่หนึ่งซึ่งเข้ามาใหม่จะมีความกระตือรือร้น ใฝ่หาความรู้ก็จะถูกระบบอาวุโส ประเพณีคึกคักซึ่งบังคับไปในทางที่ผิด โดยอาจารย์รุ่นพี่ไม่ให้รุ่นน้องแสดงออกถึงความเคนทางวิชาการ

สรรเสริญ อุทัยเฉลิม (๒๕๑๔ : ๑๔๓-๑๔๔) ได้แบ่งประเภทนิสิตนักศึกษาไทยออกเป็น ๓ ประเภท ดังนี้คือ

๑. ประเภทมาเรียนเพื่อหาความรู้เพียงอย่างเดียว ไม่สนใจสิ่งแวดล้อมภายนอก เป็นนอนหนังสือ

๒. ประเภทมาเรียนเพื่อแสวงหาความรู้เพื่อตนเองและเพื่อสังคม พวกนี้จะต่างกับพวกแรก เขาจะศึกษาเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสภาพสังคม ใช้เวลาว่างออกไปบำเพ็ญประโยชน์ ช่วยเหลือสังคมให้ดีขึ้น

๓. ประเภทแสวงหาแนวคิดใหม่ พวกนี้ได้ชื่อว่าเป็นพวกหัวก้าวหน้า ไม่ยอมหยุดนิ่งพยายามหาความรู้ใหม่ กล้าแสดงออก แสดงความคิดเห็นใหม่ ๆ แปลก ๆ พวกนี้ได้ชื่อว่า "ปัญญาชน" พวกนี้ได้มารับการเอาใจใส่จากอาจารย์ช่วยชี้แนะแนวทาง ให้ข้อคิดที่ถูกต้อง เปิดใจให้กว้างยอมรับความคิดของพวกนี้ จะทำให้กลุ่มนี้ขึ้นนำกลุ่มอื่น ๆ ได้ เพราะถือว่าเป็นพวกกลุ่มก้าวหน้าหรือกลุ่มปฏิกริยา

เดือนใจ ชิวภักดี (๒๕๑๖ : ๑๑๐-๑๑๑) ได้กล่าวถึง นิสิตนักศึกษาในมหาวิทยาลัยในประเทศไทย ซึ่งพอจะแยกออกได้ ๒ ประเภทใหญ่ ๆ คือ

๑. นิสิตนักศึกษาที่เข้ามาในมหาวิทยาลัยเพื่อต้องการเรียน ได้แก่นิสิตนักศึกษาที่เลือกเข้ามาเรียนในคณะ และมหาวิทยาลัยที่ชอบ และสอบเข้าได้ หรือพวกที่สอบเข้าเรียนในคณะที่ไม่ชอบ แต่มีความต้องการที่จะเรียน นิสิตนักศึกษาประเภทนี้เมื่อเข้ามาเรียนแล้วจะตั้งใจเรียน ปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับที่มหาวิทยาลัยวางไว้ มีความกระตือรือร้นในการศึกษา เพราะมีแรงจูงใจ คือ ความต้องการที่จะได้รับปริญญาบัตร

๒. นิสิตนักศึกษาที่เข้ามา เพราะความจำเป็น ได้แก่พวกที่เข้ามามหาวิทยาลัยโดยสิ้นความรู้สึกของตน ซึ่งอาจจะเป็นเพราะถูกบังคับ ถูกกีดกันจากญาติพี่น้อง บังคับให้เรียนคณะที่ตนไม่ชอบ เพราะเป็นคณะที่บิดามารดาเคยเรียน หรือเป็นคณะที่หางานทำง่าย ถ้าไม่เรียน บิดามารดาไม่พอใจ ไม่ให้เงินค่าใช้จ่าย เป็นต้น นิสิตนักศึกษาของไทยส่วนมากต้องพึ่งเงินค่าใช้จ่ายในเรื่องการศึกษาจากผู้ปกครอง จะไม่ทำงานในขณะเรียน นอกจากนี้ยังรวมถึง นิสิตนักศึกษาที่เลือกเรียนตามเพื่อน เมื่อเข้าได้แล้วไม่ชอบที่จะเรียนในคณะที่สอบได้ นิสิตนักศึกษาประเภทนี้เมื่อเข้ามาแล้วบางครั้งก่อให้เกิดปัญหาใหม่มหาวิทยาลัย ไม่ปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับ ไม่ตั้งใจเรียน ทำให้ไม่เกิดการเรียนรู้อะไร

บุรุษชัย จงกลณี (๒๕๒๕ : ๒๑-๒๒) ได้สรุปถึงพลังของนิสิตนักศึกษาในประเทศไทยว่า พลังและธรรมชาติของเด็กหนุ่มสาวในวัยที่กำลังศึกษาอยู่ในสถาบันอุดมศึกษา มีความหลากหลาย ซึ่งอาจจำแนกได้ ๖ ลักษณะ ดังนี้คือ

๑. ต้องการชีวิตเสรี อยากรู้ชีวิตอย่างมีความสุขแบบอิสระเสรีในทุก ๆ ด้าน ใช้ความรู้สึกส่วนตัวเป็นเกณฑ์ ในการตัดสินใจความถูกต้อง ต้องการแสดงออกให้สังคมยอมรับว่าเขาเป็นผู้นับ และมีประสบการณ์ในทุก ๆ สิ่งที่เขาได้รับฝึกชอบอยู่

๒. ต่อต้านผู้ยิ่งใหญ่ มีความรู้สึกว่าคนในสังคมยอมรับสิทธิและความเสมอภาคโดยเท่าเทียมกัน และจะต้องไม่มีการแบ่งชนชั้นชั้นในสังคม ทุกคนควรจะต้องเข้าไปมีส่วนร่วมในการแสดงบทบาททางการเมืองและการปกครอง

๓. พวกคลั่งสิทธิความเสมอภาค ต่อต้านการรวมอำนาจและภาวะผูกขาดอำนาจของฝ่ายบริหารโดยไม่ชอบด้วยเหตุผล

๔. พวกต่อต้านคัมภีร์ เชื่อถือยึดมั่นอยู่กับความคิดคำนึงของตนเอง และเห็นว่า เป็นสิ่งที่ถูกต้องเสมอ

๕. พวกศูนย์พัฒนาประชาชน มีความมุ่งหวังอย่างแรงกล้าที่จะให้มหาวิทยาลัยเป็นสถาบันเพื่อปรับปรุงสังคม โดยการเข้าไปมีส่วนร่วมสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับชุมชน ในขณะเดียวกันก็ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางของชุมชนในสังคมด้วย

๖. ความบริสุทธิ์ทางศีลธรรม มีความภาคภูมิใจในสถาบันการศึกษาของตนเองต้องการให้มหาวิทยาลัยเป็นสถาบันทางศีลธรรม เพื่อจะได้มีส่วนร่วมเข้าไปแก้ไขปัญหาสภาพเลวร้ายของสังคม

๗. ต่อต้านสถาบัน หากจัดตั้งสถาบันชัคค่ออุดมการณ์และแนวสัจจะของสังคมและไม่สามารถใช้หลักของเหตุผลเข้าไปอธิบายให้เป็นที่เข้าใจได้ ก็จะเกิดความรู้สึกต่อต้านทั้งในและนอกรูปแบบ

ทองเวียน อมรัชกุล (๒๕๒๕ : ๓๔-๓๕) ได้เสนอลักษณะของนักศึกษาในมหาวิทยาลัยโดยจำแนกเป็นชั้นปี เพื่อจะได้มองเห็นภาพพจน์ของนิสิตนักศึกษาไปอีกแนวทางหนึ่ง ดังนี้

นิสิตชั้นปีที่ ๑ นิสิตพวกนี้เข้าศึกษาในมหาวิทยาลัยเพื่อหวัง (๑) ความสำเร็จในเชิงวิชาการ สนใจการศึกษาหาความรู้ความถึคต่าง ๆ (๒) ต้องการเข้าใจตนเอง (Self-Understanding) เข้าใจปัญหาของโลก รวมทั้งแสวงหาเอกลักษณ์ของตน (๓) แสวงหารูฐานะส่วนตัว (๔) มีความเป็นมิตร ผูกพันอยู่กับเพื่อนและชอบรวมอยู่ในกลุ่ม และ (๕) เป็นผู้มีมนุษยธรรมสุภาพเรียบร้อย ให้ความคุ้มครองและเห็นอกเห็นใจผู้อื่น ความรู้สึกทั่วไปของนิสิต

พวกนี้ในการเข้าไปศึกษาในมหาวิทยาลัยก็มีความรู้สึกกระตือรือร้นระหว่างความกลัวและความตื่นเต้น พวกนี้จะเข้าร่วมกิจกรรมทุกประเภทในมหาวิทยาลัย

นิสิตชั้นปีที่ ๒ ส่วนใหญ่แล้วนิสิตพวกนี้มักจะเกิดความไม่พอใจมหาวิทยาลัยแต่ในบางกรณีนิสิตก็เพียงแต่จะมีความเบื่อ และรู้สึกเฉย ๆ ไม่ยินดียินร้ายต่อสภาพทั่วไปในมหาวิทยาลัย ทั้งนี้ก็เพราะพวกนี้ถูกทอดทิ้งและไม่ได้รับการเอาใจใส่ จนกระทั่งเกิดความรู้สึกเองขึ้นมาว่าตนเองเป็นคนขาดความรับผิดชอบ ดังนั้นทางออกของนิสิตเหล่านี้ก็คือ การริเริ่มสร้างเสริมความเป็นแบบแผนของกลุ่มย่อยขึ้นมาจนเกิดเป็นวัฒนธรรมเพื่อนฝูงขึ้น (Peer Culture)

นิสิตชั้นปีที่ ๓ อันเนื่องมาจากเป็นนิสิตชั้นปีที่ ๒ มาแต่เดิม นิสิตชั้นปีที่ ๓ จะมีวัฒนธรรมและความเป็นอยู่ของตนเองเป็นเอกลักษณ์เฉพาะในลักษณะที่สูงมาก สำหรับในกลุ่มนิสิตชั้นปีที่ ๓ คุยกันเองจะมีความคิดเห็น แยกแยะออกไปนอกรอบมาก กล่าวคือ มีความคิดไปในแนวเดียวกันเป็นส่วนใหญ่ มีค่านิยมคล้ายคลึงกัน และทุกคนจะมีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ลักษณะที่คล้ายกับนิสิตปีที่ ๒ คือ ความไม่พอใจมหาวิทยาลัยในด้านต่าง ๆ รวมทั้งวิพากษ์วิจารณ์มหาวิทยาลัยอย่างรุนแรงเช่นเคย

นิสิตชั้นปีที่ ๔ นิสิตพวกนี้มีแนวโน้มที่จะหันความสนใจออกไปจากมหาวิทยาลัย เขาจะมีส่วนร่วมกับกิจการต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัย เริ่มตั้งแต่ไม่สนใจวัฒนธรรมและความเป็นอยู่ของนิสิต (Student Culture) รวมทั้งไม่ยอมรับระเบียบประเพณีของนิสิตด้วยกันเอง โดยส่วนใหญ่แล้วจะสนใจกับเรื่องส่วนตัว เฉพาะอย่างยิ่งชีวิตภายหลังสำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัยในระดับปริญญาตรีไปแล้ว

สำหรับข้อสังเกตที่น่าสนใจเป็นอย่างยิ่งคือ ความสัมพันธ์ระหว่างนิสิตชั้นปีที่ ๑ และนิสิตชั้นปีที่ ๔ นั้น จะพบว่าเป็นไคทั้งมิตรและศัตรูต่อกัน ส่วนนิสิตชั้นปีที่ ๒ และชั้นปีที่ ๓ นั้น มักจะเป็นเพื่อนฝูงกันก็ต่อเมื่อเรียนวิชาที่เหมือนกัน และอยู่ในชั้นเดียวกันเท่านั้น อย่างไรก็ตาม นิสิตชั้นปีที่ ๒ และชั้นปีที่ ๓ ส่วนใหญ่ต่างคนต่างอยู่ และไม่มีความสัมพันธ์อย่างลึกซึ้งต่อกันและกัน

การศึกษาลักษณะนิสิตนักศึกษาในประเทศไทยยังกระทำกันน้อยมาก สำหรับในต่างประเทศได้มีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับนิสิตนักศึกษาเป็นอย่างมาก ดังเช่น คอฟแมน (Joseph Kauffman) ได้ประมวลลักษณะนิสิตนักศึกษามหาวิทยาลัยไว้ ๖ ลักษณะ ดังนี้

๑. ผู้ที่มาแสวงหาความรู้ และมุ่งมั่นตกลงปลงใจในสาขาวิชาใดวิชาหนึ่ง ซึ่งเขามีความเชื่อถือในศาสตร์นั้น ๆ เขาอยากให้เห็นความสัมพันธ์กับชีวิตจิตใจของวิชาที่เรียน แต่มักจะผิดหวังเพราะไม่ค้นพบเช่นนั้น

๒. ต้องการแสวงหาความมั่นคงทางสังคม (Social Security) เพราะบางครั้งเมื่อเข้ามาในมหาวิทยาลัยก็เกิดความรู้สึกเหมือนคนหลงทาง การที่เข้ามาวิทยาลัยเพราะเขานึกว่าจะเป็นที่ที่ทำให้เขาได้คลายความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับที่บ้าน พยายามหาทางคิดหาบ้าน โดยต้องการเป็นอิสระ จึงต้องการที่จะช่วยสนองความต้องการทางจิต หากคนที่ถูกใจเป็นเพื่อน

๓. เป็นคนมีอุดมคติและใจดี แต่บางครั้งสิ่งแวดล้อมภายในมหาวิทยาลัยก็ทำลายอุดมคตินั้นเสีย เขาอยากที่จะช่วยเหลือผู้อื่น และสนใจปัญหาของสังคม ซึ่งในด้านนี้มหาวิทยาลัยจะไม่ได้นึกถึงหรือเห็นความต้องการของเขา จึงไม่ได้ออกมาช่วยจัดประสบการณ์หรือเปิดโอกาสให้เขาได้ทดลองทำงาน ที่ใช้วิชาการที่เรียนอยู่ในห้องเรียนกับชีวิตประจำวัน

๔. มีความกระตือรือร้นที่จะเรียน แต่เพราะว่ามีสิ่งยั่วยุรอบด้านที่ผลักดันให้หันเหทิศทางการเรียน เมื่อเข้ามาศึกษาแล้วไม่เป็นไปตามที่คาดหวังก็รู้สึกเสียใจ และผิดหวังมากจึงต้องหันความสนใจไปสู่คนอื่น ๆ ซึ่งบางครั้งอาจจะนำไปสู่ปัญหาการเล่นการพนัน และการติดยาเสพติด ซึ่งจะเป็นผลร้ายต่อตัวเอง สังคม และประเทศชาติ

๕. ต้องการค้นพบตนเอง (Seek for Self-Indentification) ความเป็นตัวของตัวเอง แต่ส่วนใหญ่จะไม่พอใจในความปรารถนาและทุกสิ่งในตัวเองนัก นอกจากนั้นการเรียนในระดับอุดมศึกษา สาขาวิชาบางประเภทไม่ได้ช่วยให้นักศึกษาได้ค้นพบความสามารถของตนเอง บางครั้งทำให้นักศึกษาเข้าใจผิดว่า ตนเองโง่มาก เพราะเพียงสาเหตุจากการสอบไล่ตกเพียง ๑ วิชาเท่านั้น จึงเป็นเหตุให้ไม่สามารถพัฒนาความสามารถด้านอื่น ๆ ขึ้นมาได้

๖. มีความซัดเซง และมีความรู้สึกที่เป็นปฏิปักษ์ต่อการบริหาร ลักษณะของนิสิตนักศึกษาในค่านี้อาจเปลี่ยนไปในบางมหาวิทยาลัยที่เปิดโอกาสให้นักศึกษามีส่วนร่วมในการตัดสินใจของมหาวิทยาลัยบ้าง (to participate in decision-making) โดยการมีนิสิตนักศึกษาตัวแทนที่มีส่วนร่วมในการบริหารจะทำให้เขาได้รับข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องขึ้น เพราะเขาเชื่อว่าผู้แทนของเขามีความใกล้ชิดต่อกลุ่ม ดังนั้นข้อมูลที่ได้อาจมีความเที่ยงตรง และสิ่งที่ตัวแทนของเขาทำ ย่อมตอบสนองความต้องการของพวกเขาได้เป็นอย่างดี (คอฟแมน อ้างถึงใน วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา, ๒๕๒๑) : ๒๖-๒๘)

นอกจากนี้ผลการวิจัยที่ศึกษาสภาพนิสิตนักศึกษาในมหาวิทยาลัยของสหรัฐอเมริกาที่มีลักษณะที่ใกล้เคียงกับสภาพนิสิตนักศึกษาในปัจจุบันของประเทศไทย คือ

๑. ชั้นปีที่หนึ่ง นิสิตรู้สึกตื่นเต้น สนใจต่อทุก ๆ สิ่งรอบด้าน ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมด้านการเรียนหรือกิจกรรมสังคมในมหาวิทยาลัย เขาอยากเรียน มีความตั้งใจในการศึกษาและอยากปรับตัวให้เข้ากับวัฒนธรรมของมหาวิทยาลัยพร้อมที่จะสนิทสนม เชื่อฟังคำสั่งสอนของอาจารย์
๒. ชั้นปีที่สอง เขาไม่ค่อยพอใจครูอาจารย์ เริ่มมีความคิดเห็นขัดแย้งและเป็นปฏิปักษ์ต่อมหาวิทยาลัย มีความรู้สึกที่ตนเองเป็นผู้ใหญ่ขึ้น
๓. ชั้นปีที่สาม เขามักจะสงบเงียบชอบอยู่กับกลุ่มเพื่อน มีความเฉยเมยต่อสังคมมหาวิทยาลัยและการเรียน อาจมีความคิดที่จะเริ่มมีเพื่อนที่สนิทพอจะเป็นคู่รักต่อไปได้
๔. ชั้นปีที่สี่ เขาจะไม่ค่อยยุ่งเกี่ยวกับมหาวิทยาลัย ส่วนใหญ่มักจะเริ่มสนใจเรื่องเกี่ยวกับงาน การศึกษาต่อ และความก้าวหน้าในอนาคต (วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา, ๒๕๒๑ : ๒๔)

ลักษณะของนิสิตนักศึกษาในประเทศไทย

จากการศึกษาเอกสารและงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยในครั้งนี้ สำหรับประเทศไทยยังไม่มีการศึกษาในเรื่องของลักษณะนิสิตนักศึกษา วัฒนธรรมของนิสิตนักศึกษา หรือแนวบทบาทนิสิตศึกษากันอย่างจริงจัง เท่าที่พบเป็นการศึกษาสภาพทั่ว ๆ ไปของนิสิตนักศึกษา แบบการเรียน จุดมุ่งหมายของนักศึกษา และทัศนคติของนักศึกษาในด้านต่าง ๆ ในรูปของการวิจัย และบทความที่บางส่วนกล่าวถึงลักษณะของนิสิตนักศึกษา ซึ่งพอจะนำมาเป็นแนวทางในการวิเคราะห์พฤติกรรมในแนวบทบาทนักศึกษาได้ดังนี้

นิสิตนักศึกษา : สภาพทั่ว ๆ ไป

จากกรณีศึกษาของคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๖ พบว่า ในการตอบสนองความต้องการทางการศึกษาของประชาชนในสังคมไทย ปัจจุบันประชากรในวัยเรียนทั้งเพศหญิงและเพศชาย ได้มีโอกาสเข้าสู่ระบบอุดมศึกษามากขึ้น ซึ่งแต่เดิมสังคมไทยมุ่งส่งเสริมสนับสนุนเด็กชายให้ได้รับการศึกษาในระดับสูงขึ้นไปเรื่อย ๆ ตามความสนใจ และความสามารถ ต่อมาจำนวนนักศึกษาก็ตามเพศเปลี่ยนแปลงไป กล่าวคือในช่วง ๑๐ ปีที่ผ่านมา สัดส่วนนักศึกษาเพศหญิงได้สูงขึ้น แสดงให้เห็นว่า เพศหญิงเห็นความสำคัญและมีความพยายามที่จะศึกษาต่อสูงขึ้น (คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๒๕ : ๒-๒๐) ในขณะที่ความต้องการเข้าศึกษาในระดับอุดมศึกษาสูงขึ้น มหาวิทยาลัยในระบบจำกัดรับไม่สามารถสนองตอบความต้องการดังกล่าวได้ ผู้ที่พลาดโอกาสจึงหันเข้าสู่มหาวิทยาลัยในระบบเปิด ซึ่งพบว่านักศึกษาของมหาวิทยาลัยรามคำแหง

ส่วนใหญ่เป็นผู้ที่เพิ่งสำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษา และเป็นผู้ที่มีใฝ่ประกอบอาชีพ (๒๕๒๔ : ๒-๑๐)

โอกาสในการเข้าศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา พบว่า ผู้ที่เคยมีโอกาสในการศึกษาในมหาวิทยาลัยในระบบปีคนั้นเป็นผู้ที่บิดามารดามีภูมิลำเนาอยู่ตามชนบททางไกลจากกรุงเทพมหานคร เป็นผู้ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ผลผลิตรายได้ต่ำ สุขภาพอนามัยต่ำ (ศิริชัย อิศระโชติ, ๒๕๒๔ : ๑๖๗) ส่วนนิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาส่วนใหญ่บิดามารดามีอาชีพค้าขาย หรือประกอบอาชีพส่วนตัวมากที่สุด (วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา, ๒๕๒๑ : ๕๔) ทั้งนี้เนื่องจากการศึกษาในระดับอุดมศึกษาเป็นเป้าหมายสูงสุดสำหรับบุคคลที่ปรารถนาที่จะมีฐานะทางสังคมสูงเท่าเทียมผู้อื่น หรือสูงกว่าผู้อื่น ดังนั้น ฐานะทางเศรษฐกิจสังคมเป็นปัจจัยที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน ค่านิยม ความต้องการ ข้อจำกัด และทรัพยากรมีผลโดยตรงต่อความสามารถในการเรียน ระดับการศึกษามักจะเป็นกรณีหนึ่งซึ่งฐานะ ซึ่งเป็นเหตุผลหนึ่งของผู้เรียนในระดับอุดมศึกษา เพื่อที่จะยกระดับฐานะทางเศรษฐกิจสังคมของตน ฉะนั้น ผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจสังคมต่ำ อาจขาดแคลนทุนทรัพย์ และข้อจำกัดด้านการเงิน และอื่น ๆ แต่ในขณะเดียวกันเขาอาจสำเร็จได้ เพราะเขามีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูงมาก (พรชูลี อาชวอรุ่ง, ๒๕๒๔ : ๒๐๖)

นิสิตนักศึกษา : จุดมุ่งหมายทางการศึกษา

จุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาตามแนวคิดของ จอห์น ดิวอี้ ซึ่ง สุกใจ เหล่าสุนทร ได้กล่าวถึงพอสรุปได้ดังนี้

การศึกษาอบรมในความคิดใหม่ มุ่งที่จะให้เด็กได้เรียนรู้และปฏิบัติให้สอดคล้องกับชีวิตจริงตลอดไป และสามารถทำให้เด็กเกิดมีความคิดความสามารถคิดเปลี่ยนแปลงการกระทำ ความประพฤติของคนให้เหมาะสมกับเหตุการณ์ และสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา สามารถที่จะใช้สติปัญญาของตนเองอย่างอิสระ ไม่ตกอยู่ในอำนาจของผู้ใด ไม่เกิดความกตัญญูทางความคิดที่จะทำให้เกิดความรู้สึกเท่าเทียมกันในชุมชน มีความรับผิดชอบในส่วนรวมของชุมชน (สุกใจ เหล่าสุนทร, ๒๕๒๑ : ๑๔๔-๑๔๖) ส่วนเหตุผลในการศึกษาของผู้เรียนในระดับอุดมศึกษา พรชูลี อาชวอรุ่ง ได้กล่าวว่า ผู้เรียนระดับอุดมศึกษามักมีเหตุผลหลาย ๆ ประการในการศึกษา แต่เหตุผลหนึ่งจะมีความสำคัญที่สุดเสมอ บางคนอาจมีเป้าหมายเฉพาะในการฝึกฝนเพื่อการประกอบอาชีพในอนาคต (พรชูลี อาชวอรุ่ง, ๒๕๒๔ : ๒๑๔)

ปริยาพร พวงอสิวร ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับจุดมุ่งหมายในชีวิตของนิสิตปีที่ ๑ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พบว่า จุดมุ่งหมายในชีวิตของนิสิตชาย เน้นความสำคัญในเรื่องของความมีอิสระใน

การดำรงชีวิต อยากคิดค้นประดิษฐ์ หรือคิดแปลงสิ่งผลิตและเครื่องมือเครื่องใช้ที่เป็นประโยชน์
 อยากสร้างทฤษฎีใหม่ ๆ ทางด้านวิทยาศาสตร์ อยากปฏิบัติงานที่ตื่นเต้นเร้าใจ อยากมีชื่อเสียง
 ส่วนในด้านความปรารถนาที่จะให้สังคมเจริญ นิสิตชายเน้นในความปรารถนาที่จะมีส่วนช่วยให้
 สังคมเจริญขึ้น ในเรื่องความยากมีส่วนช่วยให้ประชาชนมีความเสมอภาค มากกว่านิสิตหญิง
 (ปริยาพร พวงอศวรร, ๒๕๑๐ : ๔๖-๔๗)

นิสิตนักศึกษา : ทักษะคิดในการเรียน

สุจิตร์ ศิริรัตน์ (๒๕๒๒ : ๑๐๖) ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการสร้างแบบสำรวจนิสัยและ
 ทักษะคิดในการเรียนระดับอุดมศึกษา พบว่า นิสิตนักศึกษาหญิงมีนิสัยและทักษะคิดในการเรียนดีกว่า
 นิสิตนักศึกษาชาย เนื่องจากเพศหญิงเป็นเพศที่ ใฝ่รับการเลี้ยงดูอบรมให้อยู่ในกรอบประเพณี
 มีแนวโน้มนที่จะเชื่อฟัง ปฏิบัติตามคำสั่งสอนอบรมและมีความรับผิดชอบสูง จึงทำให้มีนิสัยและ
 ทักษะการเรียนดีไปด้วย

ประโยชน์ กุปต์กาญจนากุล (๒๕๒๕ : ๑๑๓) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง "รูปแบบการเรียน
 ของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย" พบว่า นิสิตเพศชาย มีลักษณะแบบการเรียนแบบอิสระสูงกว่า
 นิสิตเพศหญิง สาเหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะว่า เป็นธรรมชาติของผู้ชาย ประกอบกับ ผู้ชายมักได้รับ
 การอบรมให้มีความแข็งแกร่ง และให้แสดงออกมากกว่า รู้จักตัดสินใจด้วยเหตุผลและกล้าคิด
 กล้าทำ มีความเป็นอิสระและเชื่อมั่นในตนเอง จึงเป็นผลให้นิสิตเพศชายมีลักษณะการเรียน
 แบบอิสระสูงกว่านิสิตเพศหญิง ส่วนนิสิตเพศหญิง มีลักษณะแบบการเรียนแบบพึ่งพาและแบบมีส่วน
 ร่วมสูงกว่านิสิตเพศชาย เพราะ ว่า เพศหญิงตามระบบสังคมไทยถูกอบรมให้เป็นผู้ตาม เพศหญิง
 มีความต้องการมิตรสัมพันธ์สูง การเลี้ยงดูอบรมให้เป็นผู้สงบเสงี่ยม เรียบร้อย อ่อนหวาน
 ประพฤติปฏิบัติอยู่ในกรอบประเพณี มีความเชื่อมั่นและปฏิบัติตาม มีความต้องการความช่วยเหลือ
 สูงกว่าเพศชาย

สัมพันธ์ พันธุ์พฤษ (๒๕๑๙ : ๑๐๕) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง "ความสัมพันธ์ระหว่าง
 ตัวประกอบกับลักษณะการสำเร็จการศึกษาของมหาวิทยาลัยภูมิภาค : การเปรียบเทียบระหว่าง
 มหาวิทยาลัยขอนแก่น และมหาวิทยาลัยเชียงใหม่" พบว่า เพศมีความสัมพันธ์กับลักษณะการสำเร็จ
 การศึกษาของนักศึกษา นักศึกษาชายและหญิงมีโอกาสสำเร็จการศึกษาในแต่ละลักษณะต่างกัน
 โดยนักศึกษาหญิงมีโอกาสสำเร็จการศึกษาตามกำหนดเวลามากกว่านักศึกษาชาย

นิสิตนักศึกษา : วัฒนธรรมไทย

เนื่องจากแนวบทบาทนักศึกษาอาจเกิดได้จากสาเหตุหลายประการ ซึ่งส่วนหนึ่งอาจมาจากระบบสังคม ซึ่งจะมีผลกระทบต่อพฤติกรรมของนิสิตนักศึกษา เพราะวัฒนธรรมที่ติดตัวนิสิตนักศึกษาเข้ามาในสถาบันนี้ ก็มีโอกาสปฏิสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมของสถาบัน ทำให้เกิดแนวบทบาทต่าง ๆ ขึ้น วัฒนธรรมไทยนับว่าส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมของนิสิตนักศึกษาเป็นอย่างยิ่ง เช่น

จากการศึกษาของ รุธ เบเนดิก (Ruth Benedict) เกี่ยวกับวัฒนธรรมและพฤติกรรมของคนไทย พบว่า วัฒนธรรมไทยเกี่ยวกับการเลี้ยงดูเด็ก ทำให้เด็กชายและเด็กหญิงมีลักษณะที่แตกต่างกัน กล่าวคือ เด็กหญิงได้รับการปกป้องรักษาอย่างเข้มงวดกวาดขันในกิจกรรมทุก ๆ ด้าน และถูกกำหนดให้มีความรับผิดชอบตั้งแต่อายุน้อย เช่น จากที่ต้องเลี้ยงน้อง ทำงานบ้าน เป็นต้น ส่วนเด็กชายมีความรับผิดชอบน้อยกว่า และได้รับอนุญาตให้ทำพฤติกรรม และการคบหาสมาคมกับบุคคลอื่นได้มากกว่าเด็กหญิง ลักษณะดังกล่าวทำให้เด็กหญิงไม่ใคร่กล้าที่จะคบ หรือติดต่อกับผู้อื่น หรือมีความเต็มใจต่อมนุษย์สัมพันธ์ช้ากว่าเด็กชาย (Benedict, ๑๙๕๒ : ๔๔)

ส่วน กัสกิน (Guskin; ๑๙๖๔ : ๒๕) ศึกษาเกี่ยวกับการเปลี่ยนทัศนคติของนักศึกษาไทย ให้ข้อสังเกตว่า นักศึกษาหญิงค่อนข้างเก็บตัว และมีลักษณะหัวเก่า (Conservative) ที่จะเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม ตัวอย่างเช่น ผู้หญิงลังเลใจ และกลัวต่อการนัดหมาย พบปะเพื่อนต่างเพศแบบตะวันตกมากกว่าผู้ชาย

ส่วนวัฒนธรรมท้องถิ่น นับว่ามีอิทธิพลต่อการแสดงพฤติกรรมนักศึกษาในแนวบทบาทอย่างยิ่ง : เพราะเป็นสิ่งที่นักศึกษาได้รับการถ่ายทอดมาโดยตรง เช่น ลักษณะโดยทั่วไปของคนในภาคใต้ซึ่ง อาณัติ อภาภิรม (๒๕๒๖ : ๑) ได้กล่าวไว้ว่า คนภาคใต้ส่วนใหญ่มีลักษณะโดยทั่วไปคือ มีความซื่อเป็นอิสระมากกว่าภาคอื่น มีความสนใจในเรื่องของการเมืองสูง รักพวกพ้อง รักท้องถิ่น ซึ่งอาจสืบเนื่องมาจากความรู้สึกว่าเป็นคนกลุ่มน้อยของประเทศ กล่าวแสดงออกถึงความรู้สึกนึกคิด จากลักษณะดังกล่าว นำมาซึ่งผลได้ ๒ ลักษณะคือ

(๑) ลักษณะที่ก่อประโยชน์แก่ภาคใต้ โดยจะเห็นได้ว่า คนภาคใต้สามารถก้าวไปสู่การเป็นผู้นำประเทศหลายท่าน และสร้างความเจริญให้กับท้องถิ่นของตน

(๒) ลักษณะที่ไม่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ภาคใต้ คือ ลักษณะการปกครองของภาคใต้เกิดความไม่สงบมากมาย ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากความเป็นคนรักพวกพ้อง มีความคิดเป็นอิสระ และความสนใจในเรื่องการเมืองสูง ซึ่งเป็นปัญหาที่ดวงภาคใต้มาโดยตลอด

จากการวิจัยของ สะอาด โสเมบุตร (๒๕๒๔ : ๑๕๓) เรื่อง "การสำรวจแนวทบาทตามการรับรู้ของนักศึกษาพยาบาลในวิทยาลัยพยาบาล" พบว่า นักศึกษาในวิทยาลัยพยาบาลภาคใต้ มีพฤติกรรมในด้านการใช้เวลาว่างศึกษาคนคว้าเพิ่มเติมโดยไม่ต้องให้อาจารย์สั่งสูงกว่า นักศึกษาในวิทยาลัยพยาบาลภาคกลาง

นิสิตนักศึกษา : การประกอบอาชีพ

ปัจจุบันนิสิตนักศึกษา มีความวิตกกังวลในเรื่องการมีงานทำกันมากขึ้น เนื่องจากบัณฑิตที่จบออกมาแต่ละปีมีเป็นจำนวนมาก จากการสำรวจภาวะการจ้างงานของบัณฑิต ในปีการศึกษา ๒๕๑๗-๒๕๒๓ พบว่า บัณฑิตที่ว่างงานส่วนใหญ่ เป็นบัณฑิตในสาขาวิชานิติศาสตร์ สังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และสาขาวิชาวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ (คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๒๔ : ๓-๕๔) ทั้งนี้ เนื่องจากผู้ที่เข้าศึกษาในระดับอุดมศึกษามีจุดมุ่งหมายเพื่อการมีอาชีพที่ดี โดยไม่คำนึงถึงสภาพตลาดแรงงานว่าจะสามารถรองรับอัตราแรงงานที่จบการศึกษาได้มาก น้อยเพียงใด ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของ ประกอบ คูปรัตน์ (๒๕๒๒ : ๕๑) ที่ว่า นักศึกษากลุ่มอาชีพ ปัจจุบันหวังจำนวนขั้นสูง สภาพตลาดแรงงานมี คมหลักประกันในการมีงานทำ ทำให้ความสนใจของนักศึกษาต้องเตรียมตัวเองสำหรับโลกของการทำงาน และการแข่งขันเพื่อการยอมรับมากขึ้น มหาวิทยาลัยเปิดจะมีนักศึกษากลุ่มนี้มาก

สภาพแวดล้อมของคณะวิชาที่นักศึกษาเลือกเรียนในระดับอุดมศึกษา จะแสดงถึงแนวโน้มของการมีอาชีพในอนาคต เช่น ผู้ที่ต้องการจะเป็นนักกฎหมาย ก็จะเลือกเรียนในคณะนิติศาสตร์ ผู้ที่ต้องการจะมีอาชีพนักธุรกิจ ก็จะเลือกเรียนในคณะวิชาบริหารธุรกิจ ผู้ที่ต้องการจะเป็นครูอาจารย์ หรือนักวิชาการ ก็จะเลือกเรียนในคณะศึกษาศาสตร์ เป็นต้น ซึ่งลักษณะของอาชีพจะช่วยในการเตรียมตัวให้นักศึกษาได้มีบทบาทไปตามแนวทางที่จะประกอบอาชีพนั้น ๆ ดังที่กองวิจัยการศึกษาได้สรุปลักษณะของผู้ประกอบวิชาชีพครู ดังนี้ ผู้ที่ทำหน้าที่ครู หรืออยู่ในบทบาทครู จะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ และได้รับการฝึกฝนมาโดยเฉพาะ สามารถทันทักษะ และความรู้ไปใช้ในการแก้ไขปัญหาในการเรียนรู้ของผู้เรียนได้ คุณลักษณะและสมรรถภาพของครูที่จะก้าวสู่วิชาชีพ มี ๓ ประการ คือ ๑) มีความรู้ดี ได้แก่ความรู้ที่จะนำไปถ่ายทอด ๒) มีทักษะในการสอนและทักษะในหน้าที่การงานที่สามารถปฏิบัติได้ ๓) มีคุณธรรมนิยม สมนครแท้ความเป็นครู ได้แก่ จริยธรรม คุณธรรม และคตินิยมในการเป็นครู (กองวิจัยการศึกษา , ๒๕๒๐ : ๓๗-๓๘) ดังนั้นผู้ที่เตรียมตัวที่จะออกไปประกอบอาชีพครู จึงต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ มีทักษะในการถ่ายทอดความรู้

นิสิตนักศึกษา : กิจกรรมทางการเมือง

ปัจจุบันนิสิตนักศึกษามีบทบาทในการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองสูง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะนิสิตนักศึกษาต้องการ แสดงออกให้สังคมยอมรับว่าเขาเป็นผู้ใหญ่ มีความรับผิดชอบต่อบ้านเมืองในฐานะที่เป็นปัญญาชนของประเทศ ดังนั้น ผู้ที่สนใจบทบาทนิสิตนักศึกษาด้านการเมืองจึงได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องของนิสิตนักศึกษาไว้ดังนี้

ชลัช จังสืพันธ์ (๒๕๒๓) : ๑๔๓) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง "การศึกษาลักษณะทางชีวสังคม ลักษณะทางปริบท และลักษณะทางจิตวิสัยของนักศึกษาระดับปริญญาบัณฑิตที่มีความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง" พบว่า นักศึกษาชายจะมีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่านักศึกษาหญิง ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะเพศหญิงมีความรู้สึกผูกพันต่อสถานการณ์ในสังคมรอบตัวน้อยกว่าเพศชาย และถึงแม้ตัวบทกฎหมายจะให้สิทธิต่าง ๆ อย่างเสมอภาคกัน แต่สภาพความเป็นจริงเพศชายจะมีบทบาทในสังคมที่เป็นอิสระมากกว่าเพศหญิง และพบว่า นักศึกษาที่มีภูมิลำเนาอยู่ในต่างจังหวัดเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่านักศึกษาที่มีภูมิลำเนาในกรุงเทพมหานคร ทั้งนี้อาจอธิบายได้ว่า นักศึกษาที่มีภูมิลำเนาอยู่ในต่างจังหวัดส่วนใหญ่หัดหอกพัก และมีโอกาสติดตามความเคลื่อนไหวทางการเมือง และเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองต่าง ๆ มากกว่านักศึกษาที่อาศัยในกรุงเทพมหานคร ซึ่งเมื่อเลิกจากการศึกษาแล้วมักจะต้องกลับไปพักอาศัยของผู้ปกครองที่อยู่ในกรุงเทพ จึงทำให้ไม่ค่อยมีโอกาสเข้ามีส่วนร่วมกิจกรรมทางการเมืองเท่ากับนักศึกษาที่มีภูมิลำเนาในต่างจังหวัด

นิตยา กิจกำแหง (๒๕๒๖ : ๘๕) ได้ศึกษาถึง "ทัศนคติทางสังคมและการเมืองของผู้นำกิจกรรมนักศึกษา มหาวิทยาลัยรามคำแหง" พบว่า ผู้นำกิจกรรมนักศึกษาส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ซึ่งแสดงว่าสังคมไทยส่วนใหญ่ยังนิยมให้ผู้ชายเป็นผู้นำ

มานะศรี ยงเจริญ (๒๕๒๓ : ๒๑๘) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง "การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษาไทย : ศึกษาเฉพาะกรณีนักศึกษาคณะรัฐศาสตร์ ชั้นปีที่ ๓ และชั้นปีที่ ๔ มหาวิทยาลัยรามคำแหง" พบว่า นักศึกษาคณะรัฐศาสตร์ส่วนใหญ่มีความรู้ทางการเมืองค่อนข้างสูง ซึ่งผลการวิจัยเป็นไปทำนองเดียวกับ สุจิต บุญงการ (๑๙๖๘ : ๑๖๔-๑๖๖) ได้ศึกษาเปรียบเทียบทัศนคตินักศึกษาคณะการเมืองเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๒ พบว่า นิสิตที่เรียนทางรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มีความสนใจและมีส่วนเกี่ยวข้องกับการเมืองมากกว่านิสิตที่เรียนวิทยาศาสตร์และเทคนิค และนิสิตที่เรียนทางสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

งานวิจัยในประเทศ

ผลงานวิจัยในประเทศไทย ผู้วิจัยพบว่า การวิจัยในเรื่องของลักษณะนิสัยนักศึกษากระทำกันน้อยมาก เท่าที่พบจะเป็นการสังเกตของผู้บริหาร อาจารย์ จากประสบการณ์ที่ได้ใกล้ชิดกับนิสิตนักศึกษาและได้ทำการสอนมาเป็นเวลานานแม้จะไม่เป็นผลการวิจัย แต่ก็เป็นที่น่าเชื่อถือได้พอสมควร แต่ก็มีผลงานวิจัยในประเทศไทยที่มีเนื้อหาใกล้เคียงกับแนวทบทวนนักศึกษา ได้แก่ ผลงานวิจัยของ ไพฑูรย์ สินลารัตน์ (๒๕๒๖ : ๑-๑๓) วิจัยเรื่อง รูปแบบการใช้ชีวิตของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จุดมุ่งหมายของการวิจัยเพื่อศึกษาลักษณะการใช้ชีวิตของนิสิต ตามลักษณะกลุ่มต่าง ๆ ๑ กลุ่ม คือ กลุ่มกิจกรรม กลุ่มก้าวหน้า กลุ่มเก็บตัว กลุ่มสมาคม กลุ่มบำเพ็ญประโยชน์ กลุ่มวิชาการ และกลุ่มอาชีพ โดยศึกษาเปรียบเทียบจำแนกตามเพศ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ชั้นปี หลักสูตร สาขาวิชา อาชีพบิดา และคณะที่ศึกษา ผลการวิจัยพบว่า

๑. นิสิตมีแนวโน้มในลักษณะการใช้ชีวิตในกลุ่มก้าวหน้าสูงที่สุด รองลงมาคือกลุ่มวิชาชีพ และกลุ่มบำเพ็ญประโยชน์ ส่วนกลุ่มที่นิสิตมีลักษณะโน้มไปน้อย คือ กลุ่มเก็บตัว
๒. จากการหาความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่ม พบว่า กลุ่มที่มีความสัมพันธ์กันค่อนข้างสูง คือ กลุ่มก้าวหน้ากับกลุ่มบำเพ็ญประโยชน์ กลุ่มวิชาการกับกลุ่มวิชาชีพ กลุ่มก้าวหน้ากับกลุ่มวิชาชีพ และกลุ่มกิจกรรมกับกลุ่มสมาคม กลุ่มที่มีความสัมพันธ์กันค่อนข้างต่ำ คือ กลุ่มเก็บตัวกับกลุ่มสมาคม กลุ่มเก็บตัวกับกลุ่มสมาคม กลุ่มเก็บตัวกับกลุ่มกิจกรรม กลุ่มสมาคมกับกลุ่มวิชาการ
๓. นิสิตหญิงมีลักษณะการใช้ชีวิตในกลุ่มวิชาการ และกลุ่มบำเพ็ญประโยชน์สูงกว่านิสิตชาย
๔. นิสิตที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่างกัน มีลักษณะการใช้ชีวิตกลุ่มเก็บตัว กลุ่มวิชาชีพ กลุ่มบำเพ็ญประโยชน์ และกลุ่มวิชาการ แตกต่างกัน
๕. นิสิตต่างระดับชั้นปี มีลักษณะการใช้ชีวิตกลุ่มกิจกรรม กลุ่มสมาคม กลุ่มบำเพ็ญประโยชน์ กลุ่มวิชาการ และกลุ่มวิชาชีพ ต่างกัน
๖. นิสิตในต่างหลักสูตร มีลักษณะการใช้ชีวิตกลุ่มกิจกรรม กลุ่มก้าวหน้า กลุ่มสมาคม กลุ่มบำเพ็ญประโยชน์ กลุ่มวิชาการ และกลุ่มวิชาชีพ ต่างกัน
๗. นิสิตในต่างสาขาวิชา มีลักษณะการใช้ชีวิตกลุ่มก้าวหน้า กลุ่มเก็บตัว กลุ่มสมาคม กลุ่มวิชาการ และกลุ่มวิชาชีพ ต่างกัน
๘. นิสิตที่บิดามีอาชีพแตกต่างกัน มีลักษณะการใช้ชีวิตกลุ่มสมาคมต่างกัน
๙. นิสิตในต่างคณะวิชา มีลักษณะการใช้ชีวิตกลุ่มก้าวหน้า กลุ่มเก็บตัว กลุ่มสมาคม กลุ่มบำเพ็ญประโยชน์ กลุ่มวิชาการ กลุ่มวิชาชีพ และกลุ่มกิจกรรม แตกต่างกัน

งานวิจัยต่างประเทศ

ฮัทเชนสัน (Hutchenson, ๑๙๖๔ : ๑๐๒-A) วิจัยเรื่อง "การวิเคราะห์รูปแบบการปฏิสัมพันธ์ของนักศึกษาตามการแบ่งวัฒนธรรมย่อยของ คลากและโทร" ในการวิจัย ผู้วิจัยได้ใช้กลุ่มตัวอย่าง ๒ กลุ่ม กลุ่มแรก เป็นนักศึกษาของมหาวิทยาลัยไซลาคัส จำนวน ๖๔๖ คน โดยให้ตอบแบบสอบถามโดยวิธีจัดตัวเองให้อยู่ในวัฒนธรรมย่อยแบบใดแบบหนึ่งตามทฤษฎีของคลากและโทร กลุ่มที่สอง เป็นนักศึกษาจำนวน ๘๖๖ คน และให้จัดตัวเองว่าอยู่ในวัฒนธรรมย่อยแบบใด จุดมุ่งหมายเพื่อดูว่า นักศึกษาในวัฒนธรรมเดียวกันจะมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนในวัฒนธรรมเดียวกันหรือต่างกัน ผลการวิจัยพบว่า

นักศึกษาในวัฒนธรรมย่อยเซวิตมหาวิทยาลัย และแบบที่ผิดแผกไปจากเกณฑ์ปกติ จะเลือกเพื่อนที่อยู่ในวัฒนธรรมเดียวกัน หากเปรียบเทียบระหว่างนักศึกษาในวัฒนธรรมย่อยเซวิตมหาวิทยาลัย และแบบที่ผิดแผกไปจากเกณฑ์ปกติ พบว่า วัฒนธรรมย่อยแบบที่ผิดไปจากเกณฑ์ปกติ เลือกเพื่อนตามใจตนเอง และมีความเข้มข้นมากกว่าแบบเซวิตมหาวิทยาลัย

โอซากิ (Ozaki, ๑๙๖๒ : ๓๖๔๔-A) วิจัยเรื่อง "การศึกษาเปรียบเทียบวัฒนธรรมย่อยของนักศึกษากับระบบคุณค่าของนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ ๓ แห่งในรัฐจอร์เจีย" สถานที่ศึกษาคือ วิทยาลัยจอร์เจียใต้ วิทยาลัยจอร์เจียตะวันตก และมหาวิทยาลัยจอร์เจีย โดยใช้แบบสอบถาม ๒ ชุด ผลการวิจัยพบว่า

๑. นักศึกษาวิชาเอกชีววิทยาในทุกสถาบัน ถ้าไม่คำนึงถึงในเรื่องวัฒนธรรมย่อยของนักศึกษา มีความพอใจในวิชาเอกทางชีววิทยามากกว่านักศึกษาที่อยู่ในวิชาเอกบริหารธุรกิจหรือสังคมวิทยา

๒. วัฒนธรรมย่อยวิชาการ และแบบที่ผิดแผกไปจากเกณฑ์ปกติมีแนวโน้มด้านศิลปะสูงกว่านักศึกษามหาวิทยาลัยการอาชีพ และแบบเซวิตมหาวิทยาลัย

๓. นักศึกษาในวัฒนธรรมย่อยวิชาการ แสดงความพึงพอใจสูงกับอาจารย์ของมหาวิทยาลัย และวิชาเอกมากกว่านักศึกษาในกลุ่มอื่น

๔. นักศึกษาในวัฒนธรรมย่อยแบบการอาชีพ และแบบเซวิตมหาวิทยาลัยมีความพึงพอใจสูงกับการบริหารงานของวิทยาลัยมากกว่าแบบวิชาการ และแบบที่ผิดแผกไปจากเกณฑ์ปกติ

๕. ในวัฒนธรรมย่อยแบบการอาชีพ นักศึกษาวิชาเอกบริหารธุรกิจมีแนวโน้มทางการเมืองสูงกว่านักศึกษาวินิจฉัยชีววิทยาและสังคมวิทยา

๖. นักศึกษาในวัฒนธรรมย่อยแบบที่ผิดแผกไปจากเกณฑ์ปกติในวิทยาลัยจอร์เจียใต้ และมหาวิทยาลัยจอร์เจีย มีแนวโน้มสังคมมากกว่านักศึกษาในวิทยาลัยจอร์เจียตะวันตก

๗. ความเชี่ยวชาญของนักศึกษาในวิชาเอกต่างกัน มีแนวโน้มที่จะแสดงให้เห็นถึงความแตกต่างของค่านิยมด้วย

ตูมาเจียน (Tooma jian , ๑๙๖๔ : ๓๔๖๓- A) ได้ศึกษาเรื่อง "การรับรู้อิทธิพลของคณาจารย์ต่อนักศึกษาด้านแนวโน้มทางการเมือง" ศึกษาเฉพาะภาควิชา ๓ ภาควิชา ของมหาวิทยาลัยโคเนล จุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาการรับรู้อิทธิพลของคณาจารย์ต่อแนวโน้มทางการเมืองของนักศึกษาในมหาวิทยาลัยโคเนล ภาควิชาเกษตรศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ และสังคมวิทยาชนบท กลุ่มตัวอย่างใช้นักศึกษาชั้นปีที่ ๒, ๓, และ ๔ ผลการวิจัยพบว่า

๑. ทศนคติและ แนวโน้มของนักศึกษาแตกต่างกันโดยวิชาเอกทางวิชาการ
๒. มีทรงเป็นไป ใคว่าวัฒนธรรมของอาจารย์ยังคงอยู่
๓. คณาจารย์ที่เป็นสมาชิกในกลุ่มที่ศึกษาในครั้งนี้ไม่ คมื่ออิทธิพลต่อ แนวโน้มทางการเมืองของนักศึกษา
๔. ปริมาณการรับรู้อิทธิพลต่อ แนวโน้มทางการเมืองของนักศึกษา ค้นแปรตามแนวโน้มวัฒนธรรมย่อยของคณาจารย์และนักศึกษาวางกลุ่ม
๕. อิทธิพลของคณาจารย์ค้นแปรตามแนวโน้มของวัฒนธรรมย่อยของนักศึกษาและคณาจารย์บางกลุ่มมีผลกระทบอย่างมากต่อนักศึกษาในวัฒนธรรมย่อยบางกลุ่ม

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย